

DE OORLOG, 31 augustus 1914

[DE TIJD, No. 20372]

[Maandag 31 Augustus 1914]

Inhoudsopgave 31 augustus 1914

[DE TIJD, No. 20372]	1
DE OORLOG.	2
TELEGRAMMEN.	2
OVERWINNING DER OOSTENRIJKERS OP DE RUSSEN.	2
DE NEDERLAAG DER DUITSCHE ZEEVLOOT BIJ HELGOLAND.	3
DE RUSSEN IN OOST-PRUISEN.	3
De Duitse overwinning in Oost-Prusen.	4
De zoon van een Duitsch minister krijgsgevangen.	4
Een zeeslag nabij de Hollandsche kust?	4
Verwoesting van Leuven.	4
Actie ter zee.	6
De Duitschers in Frankrijk.	6
Ontslag Joffre?	6
Griekenland mobiliseert.	6
Maakt Turkije zich gereed ten strijd?	7
Brand te Adrianopel.	7
Het leggen van mijnen.	7
Een Engelsche lezing.	7
Na den dood des Pausen.	7
Plechtige lijkdienst.	7
Het a.s. Conclave.	8
BUITENLAND.	8
Het sterfbed van Z. H. Paus Pius X.	8
Steun voor de uitgewekenen uit België.	9
DE OORLOG.	9
Dertigduizend Russen gevangen genomen.	9
DE OOSTENRIJKSCHE OVERWINNING.	9
De veldslagen in het Oosten.	9
Duitse vliegmaschine boven Parijs.	9
Een Russisch rapport.	10
De Duitse bezittingen.	10
China en Japan.	10
Oorlogsrisico.	10
Russische overwinningsberichten.	10
Amerika en de oorlog.	10
Toestand in België.	10
Bulgarije en de oorlog.	11
Graaf Zeppelin.	11
De vreemdelingen in Deutschland.	11
[DE TIJD, No. 20373]	11
DE OORLOG.	11
TELEGRAMMEN.	11
De verwoesting van Leuven en Mechelen.	11
Nieuw gevecht bij Mechelen.	14
De moordenaars van Canne ter dood veroordeeld!	14
Waarschuwing.	14
De Duitschers in Tongeren.	14
Belgische vluchtelingen.	15
Oorlogsschatting van Charleroi.	15
Te Ostende.	15
Een Yankee-vermaning aan Deutschland.	15
De Duitse gruwelen in België.	15
Uit Luxemburg.	17
Uit Deutschland.	18
Berichten uit Deutschland.	19
Dumdum-kogels.	19
De Samoa-eilanden.	19
China en Japan.	19
BUITENLAND.	19
"Opvallend veel geestelijken"?	20

De zegen der kardinalen.	20
Het Conclave.	20
Een dappere.	20
VORDERINGEN OP EN SCHULDEN AAN HET BUITENLAND.	20
DE OORLOG.	20
De verwoesting van Leuven.	20
De zeeslag bij Helgoland.	21
De toestand te Parijs.	22
De gemoedstemming te Berlijn.	22
Frankrijk's verweer.	22
GEMENGD NIEUWS.	22
Een 14-jarige krijgsgevangene.	22
DE OORLOG.	23
De toestand op het Westelijk en op het Oostelijk oorlogsterrein.	23
Engelsche en Fransche actie ter zee!	24
Een betooging van "neutralen" te Berlijn.	24
De toestand in België.	24
GEMENGDE BERICHTEN.	24
De strategische waarde van Helgoland.	24
De neutraliteit van Nederland.	25
Veiligheidsmaatregelen te Parijs.	25
Een verklaring der Belgische regeering.	25
Een herderlijke brief aan de Roethenen.	25
Bernard Shaw en de oorlog.	26
BINNENLAND.	26
DE STEMMING OVER DUITSCHLAND.	26
LANDSTORM.	26
TECHNISCH PERSONEEL.	26
KON. NATIONAAL STEUNCOMITE.	27
VISSCHERIJ.	27
Haringvisscherij op de Noordzee.	27
Oesters.	27
BEURSWET.	27

5

DE OORLOG.

Overwinning der Oostenrijkers. – De nederlaag der Duitsche vloot bij Helgoland. – Een zeeslag bij de Hollandsche kust – De verwoesting van Leuven. – Een Duitsche vliegmaschine boven Parijs.

10

TELEGRAMMEN.

OVERWINNING DER OOSTENRIJKERS OP DE RUSSEN.

15

WEENEN, 29 Aug. (Wolffbureau). De Correspondent van het "Neues Wiener Tageblatt" bericht: "Er is sedert vier dagen een groote slag in vollen gang. Onze kansen staan goed. Groepen van den linkervleugel rukken op in de richting van Lublin en Zamos (Russisch Polen), maar stuiten telkens weder opnieuw op verschanste vijanden. In plaats van frontaanvallen moeten voortdurend omtrekkende bewegingen worden gemaakt. De afdeelingen van het 72ste regiment infanterie deden een flinken frontaanval, waarbij twee Russische kapiteins, zes luitenants en 470 man krijgsgevangen werden gemaakt. Tusschen de Bug en de Wieprz deed een sterke troep van drie zijden een aanval op een Russische divisie, die slechts onder begunstiging van den nacht kon ontkomen. De kapitein van den Generalen Staf Kossmann is met zijn vliegtuig naar beneden gestort en gedood. Juist heden was bekend geworden, dat hem een onderscheiding was toegekend wegens zijn dapper gedrag voor den vijand.

25

30

WEENEN, 30 Aug. (Wolffbureau.) Voorzoover men gisteren den toestand kon overzien is de groote strijd van ons leger met de hoofdmacht van het Russische leger nog niet beslist. Alleen is het succes van het overwinnende leger, dat door den cavaleriegeneraal Victor Dankl werd aangevoerd in den slag bij Krasnik reeds eenigermate te overzien. In den tweeden veldslag van 27 Augustus, welke werd bekroond door de heldhaftige bestorming van de zeer versterkte stelling bij Niedzzwiea duza (in Russisch Polen tusschen Krasnik en Lublin) gelukte de bij Krasnik teruggeworpen Russische legermachten en de aangevoerde versterkingen, in het geheel ongeveer tien divisies van verschillende korpsen opnieuw te verslaan. Een van onze korpsen nam in dezen nieuwen slag één generaal, één overste, drie andere leden van den staf, veertig officieren en ongeveer twee duizend man gevangen. Wederom werd veel oorlogsmateriaal

35

buit gemaakt.

40 DEN HAAG, 30 Aug. Blijkens mededeelingen van de Oostenrijksch-Hongaarsche legatie in
Den Haag, meldde een ambtelijk telegram, dat generaal Dankl met de troepen, welke
reeds de Russen te Krasnik sloegen, zijn voortrukkende bewegingen voortzette en 27
dezer stormonderhand de versterkte stelling des vijands op de hoogte van Niedr-Zwicka
45 nam. De Russische strijdkrachten, bestaande uit 10 divisieën, behoorende bij 6
verschillende legercorpsen werden totaal verslagen. Een generaal, 44 officieren en
2000 manschappen werden krijgsgevangen gemaakt. Op het oogenblik wordt de veldslag
over de geheele linie tusschen het Oostenrijksch-Hongaarsche leger en de voornaamste
Russische Strijdkrachten voortgezet.

50 **DE NEDERLAAG DER DUITSCHE ZEEVLOOT BIJ HELGOLAND.**

BERLIJN, 29 Aug. (Wolff's Bureau.) Gistermiddag verschenen bij eenigszins somber
weder een groot aantal moderne Engelsche kleine kruisers en twee Engelsche flottiljes
van ongeveer 40 torpedo-jagers in de Deutsche Noordzeebaai ten Noord-Westen van
Helgoland. Het kwam tot hardnekkige gevechten tusschen deze schepen en de Deutsche
55 strijdmacht. De Deutsche kleine kruisers drongen krachtig op naar het Westen, maar
geraakten daarbij ten gevolge van het beperkt gezichtsveld in gevecht met een groot
aantal sterke pantserkruisers. De "Ariadne", die op korten afstand door twee
slagschipkruisers met zwaar geschut werd beschoten, zonk, na een hevig gevecht. Het
grootste gedeelte der bemanning, vermoedelijk 250 man, kon gered worden. De kleine
60 kruisers "Köln" en "Mainz" worden vermist. Volgens een Reuter-bericht van heden uit
Londen zijn zij eveneens in het gevecht met een overmachtigen vijand gezonken. Een
deel der bemanningen (negen officieren en 81 man) schijnt door Engelsche schepen
gered te zijn. Dezelfde bron vermeldt dat ook de Engelsche schepen zwaar beschadigd
werden.

65 LONDEN, 29 Aug. (Reuter.) De gewonde Deutsche zeelieden zijn alhier aangekomen.

LONDEN, 29 Aug. (Reuter.) De Engelsche opperbevelhebber French heeft minister
Churchill telegrafisch verzocht de gelukwenschen van het te velde staande leger met
70 de schitterende overwinning op zee aan de vloot te willen overbrengen.

LONDEN, 29 Aug. (Reuter.) Te Harwich kwamen twintig torpedojagers aan, van welke een
enkele beschadigd schijnt. De Engelsche zeelieden verhalen, dat in het gevecht bij
Helgoland de aanvalsbeweging te acht uur begon. De Engelsche vloot verraste de
75 Duitschers in een dikken mist en wikkelden hen in een zeer hevig gevecht. De Deutsche
gevangenen verklaarden, dat het Engelsche geschut van groote uitwerking was en nooit
het doel miste.

BERLIJN, 30 Aug. (Eigen bericht.) Bij het gevecht in de Noordzee (bij Helgoland)
80 wilde de Deutsche torpedojager de V. 187 de vijandelijke linie doorbreken. Het kreeg
echter een schot in de machinekamer en om niet buitgemaakt te worden liet men de boot
door ontploffing zinken. De bemanning werd door de Engelsche schepen gedeeltelijk
gered. Intusschen waren ook Deutsche schepen genaderd, o. a. de kleine kruiser
"Ariadne". Deze ontving bij de achtervolging van de Engelsche schepen een schot in de
85 ketelruimte en werd weldra door vijandelijke schepen omringd. Een half uur wist de
"Ariadne" zich te verdedigen. Eindelijk werd het achterschip in brand geschoten,
terwijl de voorste munitie-kamer onder water stond. Het schip was tot ondergang
gedoemd; de manschappen hieven een hoera aan voor den keizer en zongen het vlagge-
lied. Intusschen verschenen twee Deutsche schepen en kon de geheele bemanning aan
90 boord gebracht worden.

DE RUSSEN IN OOST-PRUISEN.

PARIJS, 29 Aug. (Reuter.) Volgens een mededeeling van hedenmiddag hebben de Russen
Koningsbergen geheel en al ingesloten. In verband met het voortdringen der Russen in
95 Oost-Pruisen staat vermoedelijk ook het vervoer – op Vrijdag 28 Augustus – van
ongeveer een geheel Duitsch leger korps met al wat erbij behoort, in 160 treinen door
België van het Zuid-Westen in de richting van het Noord-Oosten. Dit bericht, door ons
nog Zaterdagavond in een gedeelte onzer oplage medegedeeld uit particuliere bron,
werd gisteren – Zondag – door Reuter niet officieel bevestigd. Het genoemde
100 telegraafagentschap voegde erbij: Dit schijnt erop te wijzen, dat de krachtige
opmarsch der Russen de Duitschers noodzaakt aan hunne positie aan de Maaslinie
troepen te onttrekken. "Ook verzekert men, dat de Deutsche troepen rondom Brussel tot
een minimum teruggebracht zijn." Ook van verschillende andere zijden wordt gemeld,

105 dat de beweging der Duitsche troepen tot ontruiming der provincie Antwerpen,
officieel door dit Belgische regeering gemeld, doet veronderstellen, dat de
bedreiging der Russen Duitschland dwingt een gedeelte der legers terug te roepen. Het
"Berliner Tageblatt" over de actie der Russen sprekende, zegt o.a.: "Over een
uitgestrekt front trokken onze troepen voorwaarts onder zware verliezen tegen een
110 groote overmacht, die goed uitgerust bleek. Onze soldaten beseften, dat alles tot den
laatsten man moest worden ingezet; zij gedroegen zich als helden. Zij vielen zoo
onweerstaanbaar aan, dat het den aanvoerders haast onmogelijk was hen van al te
stoutmoedige handelingen terug te houden. De Duitsche troepen hebben herhaaldelijk
met verraad te doen daar de Russische spionnagedienst zeer uitgebreid is en niet
115 iederen in staat is de verleiding der groote bedragen, welke geboden wordt, te
weerstaan." (Red.)

De Oostenrijksche legatie te 's Gravenhage deelt het volgende mede: Op het
oorlogstooneel in het Noorden trekken de afdeelingen, die de Russen bij Krasnik
verslagen hadden, naar Lublin voort. De legermacht, die in de nabijheid opereert,
rukt met goed gevolg voorwaarts tusschen de rivieren de Bug en de Wieprz, en bereikt
120 de omstreken van Zamosl. Andere Oostenrijksch-Hongaarsche troepen verdedigen de
streek ten noordoosten en ten zuidoosten van Lemberg tegen aanzienlijke
strijdkrachten, die in Oost-Galicië zijn binnengedrongen.

SINT PETERSBURG, 29 Aug. (Reuter.) Het station Mlave (Russisch Polen, dicht bij de
125 grens van Oost-Pruisen) is uit een "Zeppelin" gebombardeerd. Het luchtschip werd op
acht werst afstand van de stad beschoten en viel neer. In het schuitje bevonden zich
acht soldaten met twee mitrailleuses en ontplofbare stoffen.

De Duitsche overwinning in Oost-Pruisen.

130 BERLIJN, 30 Aug. (Wolfsbureau). Niet officieel. De oorlogsberichtgever van het
"Berliner Tageblatt" deelt mede, dat tijdens de groote gevechten bij Ortelsburg
volgens voorloopige schatting meer dan dertig duizend Russen en vele officieren
krijgsgevangenen werden gemaakt. De Russen, die door de Duitsche troepen van drie
zijden werden aangevallen, zijn in de moerassen van de Mazurische meren geraakt.

De zoon van een Duitsch minister krijgsgevangen.

135 LONDEN, 30 Aug. (Reuter). Onder de niet-gewonde officieren van den kruiser "Mainz",
die te Leith zijn aan land gebracht, behoort de zoon van admiraal Von Tirpitz, den
Duitschen minister van marine.

Een zeeslag nabij de Hollandsche kust?

140 ROTTERDAM, 29 Aug. (Eigen bericht). Om tien uur hedenmorgen is heel ver in zee aan
den Hoek van Holland een oorlogsschip gezien, welks verdwijnen gevolgd werd door
eenige kanonschoten. Te omstreeks kwart voor elf hoorde men iets zuidelijker hevige
145 dreunend – de ramen der huizen klapperden bij de opeenvolgende zware schokken –
kanongebulder. Het zeegevecht, dat scheen plaats te vinden, was evenwel zoo ver
verwijderd, dat er van schepen niets te bespeuren viel. Een watervliegtuig verscheen
even, doch was na enkele oogenblikken wederom verdwenen. Soms wezen ook vage
rookwolkjes aan den horizon op de aanwezigheid van scheepspijpen en kanonnen. Het
150 schieten, dat zich langzaam naar het Noorden verplaatste, duurde tot den middag.
Volgens het rapport van het binnengeloopen stoomschip "Import", werd dit schip een
uur lang gevolgd door een zeer groot slagschip met vier schoorsteenen, doch zonder
vlag. Te ongeveer kwart voor vijf kon men wederom gedurende langen tijd het geschut
der in een zeeslag gewikkelde schepen hooren uit meer westelijke richting.

155 NOORDWIJK, 29 Aug. (Eigen bericht). Alhier is kanongebulder vernomen. Er schijnt niet
al te ver van onze kust een treffen tusschen oorlogsbodems plaats te hebben. Uit 's
Gravenhage, 30 Aug. wordt nog gemeld: De Marine-autoriteiten deelen mede, dat de
kanonschoten, welke gisteren op verschillende plaatsen van onze kust werden gehoord,
160 niet afkomstig waren alleen van Nederlandsche schepen, die schietoefeningen hielden,
wat inderdaad het geval was, doch ook van vreemde oorlogsschepen. Vermoedelijk waren
het kruisers, die een vijandelijke ontmoeting hadden. Het kanongebulder van
laatstgemelde schepen moet echter minstens twaalf mijlen ver af zijn geweest.

Verwoesting van Leuven.

165 TIEL, 30 Augustus. (Van onzen correspondent.) Onder de vluchtelingen hier uit Leuven
aangekomen, bevindt zich ook de heer H. W. Rutgers, een Hollander, directeur der
gasfabriek te Leuven. Hij woonde in de Stationstraat waar hij, kort na acht, een
heftig geweervuur hoorde losbranden. Naar buiten gaande zag hij op hol geslagen

Naspeuringen van Paul Theelen: 31 augustus 1914

170 paarden zonder ruiters, met convooikarren achter zich, de rue de la Station afhollen. Er was buiten een onbeschrijfelijke paniek. Met vrouw en twee kinderen, een van 2½ jaar en een van 6 weken, vluchtte de heer Rutgers in den kelder, waar zich in den loop van den avond vele bureu bij hen voegden met hun kinderen. Te circa 10 uur poogde hij zich van den stand der zaken buiten te vergewissen. Tot zijn schrik werd 175 hij toen gewaar, dat de stad in brand was gestoken. Rechts en links, vooral aan de statiezijde, brandde het geweldig. Te 11 uur kwam een oude dienstbode van een der bureu hem smeeken haar volk te hulp te komen. Haar 86-jarige meester, diens zoon en twee andere dienstboden zouden anders in de vlammen omkomen. Zij was over de muren der aan grenzende tuinen geklommen om hulp te halen. Doch men kon geen hulp 180 verlenen, want buiten wachtte de dood! Met geweld heeft men de oude meid in den kelder moeten houden, daar zij anders den dood te gemoet ging. Waarschijnlijk zijn de ongelukkigen in het naburigen brandende huis levend verbrand. In den morgen brandde alles rondom en werd door de rook het verblijf in de kelder onmogelijk. Het gezelschap vluchtte toen naar een naburigen stal. Aldaar werden ze te ongeveer 9 uur 185 Woensdagochtend door een Duitsche patrouille ontdekt en naar het station gevoerd. Toen de heer Rutgers zich als Hollander kon legitimeeren, waren de officieren voorkomend en kon hij naar Aken afreizen met een juist vertrekkenden trein. Een veertien-jarig kindermisje, dat met de familie ging, moest hare familie in het brandende Leuven – levend of dood? men wist het niet – achterlaten! Rond het station 190 moet de aanblik afgrijselijk zijn geweest. De lijken waren met de gezichten naar den grond op het grasperk neergelegd. Zoowat alle huizen aan het Stationsplein waren verwoest. En wat nog was blijven staan van Leuven, zou dien Woensdag worden neergelegd. Via Aken heeft de heer Rutgers ons land kunnen bereiken. Van een anderen onzer correspondenten vernemen wij nog: Over de oorzaak der 195 verwoesting van Leuven ligt een sluier. Ik sprak kort voor de catastrophe inwoners, die het onheil voelden aankomen en mij zeiden: dat loopt verkeerd af. Leuven werd gesard en Leuven leed honger. Eens stad van 43.000 inwoners, te midden van een verwoest land, anderhalve week doortrokken van legerkorpsen, die proviand eischen, staat in de kortste keeren voor een hongernood. Dit is een der oogenschijnlijkste 200 aanleidingen tot de ramp. Voeg daarbij de inwoners, die nacht op nacht niet geslapen hadden en dus in hooge mate overspannen waren en uiterst prikkelbaar; hierbij de opmarsch der Duitsche troepen om de Antwerpsche uitval terug te slaan, daarna hun vluchtende wederkomst, hunne woedende officieren en alle oorzaken tot een wederzijdsche muerterij zijn aanwezig. De huizen zijn boven de hoofden der inwoners in 205 vuur gestoken en geschoten. Tot mijn spijt moet ik u ook berichten, dat het gedrag der Duitschers in België een sterk antikatholiek tintje heeft en bijna een godsdienstoorlog gaat lijken. In Thienen is geen huis verwoest; doch de kerk is "ter waarschuwing" in brand gestoken met stroo en terpetijn. De gebouwen, welke 't eerst vlamden te Leuven en systematisch bleken aangestoken, waren het klooster der 210 verdreven Portugeesche paters, het Benedictijnenklooster op den Keizerberg en de Sint Pieterskerk. Verder zijn alle priesters, die men machtig kon worden, onmiddellijk gefusileerd, omdat het heette, dat zij de burgers van munitie hadden voorzien. Op een plaats zag ik er vier dood liggen. Enkele zijn gedood, terwijl zij geknield lagen om van stervenden de biecht te hooren. 's Morgens reed de eerste trein van meer dan 215 twintig wagens vol gewonden en zwaargewonde Duitsche soldaten naar Aken. Wanneer de lezing, welke mij Duitsche officieren gaven waar zou zijn, n.l. dat het Leuvenische volk "onder aanvoering der geestelijken" op de zeer geringe bezetting een onverhoedschen aanval deed, dan kan ik met het oog op den eersten trein vol gewonden, (het moeten er volgens opgave 453 zijn geweest) voorloopig slechts concludeeren, dat 220 de bezetting niet zoo gering was. In den loop van den dag vertrok een tweede transport. En in verloop van dien dag werd de rest van Leuven "officieel" verwoest. Ik behoef u niet te zeggen, hoe mij dit aangreep en met welk een zwaar hart ik huiswaarts keerde.

225 BERLIJN, 29 Aug. (Wolff's Bureau.) Het gebeurde te Leuven had het volgende verloop: Maandag was de stad nog rustig en gingen burgers en militairen vreedzaam met elkander om. Dinsdagmiddag werd een uitval gedaan uit de vesting Antwerpen en marcheerden alle militairen af in de richting Antwerpen. Toen de tweede afdeeling van den staf van het legercorps het marktplein wilde verlaten, begon uit alle vensters en van alle daken 230 een moorddadig vuur, waardoor dadelijk vijf officieren werden gewond en waarvan de Duitsche militairen, vooral soldaten, die vreedzaam voor de koffiehuzen op het stationsplein zaten waar te lijden hadden. Er volgde een vreeselijk straat gevecht tot Woensdagmiddag. Binnenkomende treinen werden beschoten; zelfs priesters vochten mede. Twee priesters, die patronen hadden verdeeld, werden standrechtelijk 235 doodgeschoten. Door brandende benzine geraakten de huizen in brand en ook in andere

wijken sloegen de vlammen uit. Woensdagmiddag stond een groot gedeelte van de stad en de noordelijke voorstad in brand. "Deze welvoorbereide overval hangt ongetwijfeld samen met den gelijktijdigen uitval van Antwerpen."

240 (Alle inkomende berichten van Belgische zijde, van oorlogscorrespondenten, gelegenheids-berichtgevers, vluchtelingen enz. blijven, in tegenspraak met deze lezing, volhouden, dat de Duitschers zich vergist hebben en dat niet door Leuvensche burgers op Duitsche soldaten, maar door Duitsche soldaten op andere Duitsche soldaten geschoten werd in de meening, dat zij een vijandelijken troep voor zich hadden, welke vergissing door den avond verklaarbaar is. De "Vorwärts", het sociaal-democratische
245 Duitsche hoofdorgaan, verklaart, - naar aanleiding van het gebeurde te Leuven - de scherpste maatregelen tegen verraderlijke overvallen en aanvallen op weerlooze gewonden zeer goed te kunnen begrijpen, maar vraagt toch: Is men in België niet te ver gegaan? Behandelt men de burgerwachten als franc-tireurs. Zijn de Duitsche soldaten en officieren wel op de hoogte van het karakter van de burgerwacht? En al
250 zijn ze hierover ingelicht, is de mogelijkheid van misverstanden uitgesloten? Red.)

Actie ter zee.

LAS PALMAS, 28 Aug. (Reuter.) Hedenochtend is het Duitsche stoomschip "Arucas" hier uit zee aangekomen met de kapiteins en de bemanningen van de "Kaipara" en de "Nyanga"
255 en een Engelsche visschersboot, die tot zinken gebracht waren door het gewapende Duitsche koopvaardij-schip "Kaiser Wilhelm der Grosse". Zij waren overgebracht van laatstgenoemd schip naar de "Arucas." Te Rio de Oro (Spaansch Afrika) was de "Kaiser" aan het bunkeren uit de "Arucas", de "Magdeburg" en twee andere Duitsche kolenscheperen, toen een Britsche kruiser, vermoedelijk de "High Flyer" op 26 dezer te
260 2 uur n.m. in het gezicht kwam. Bovengemelde krijgsgevangenen werden onmiddellijk overgebracht naar de "Arucas." De "Kaiser" vluchtte en werd vervolgd door den Britschen kruiser, met welken zij schoten wisselde. De "Arucas" ontsnapte onmiddellijk. De kapitein van de "Nyanga" verklaart, dat hij van den afloop van het gevecht niets weet. Hij denkt, dat de "Kaiser" gezonken zal zijn, anderen meenen
265 echter, dat zij een schuilplaats gevonden heeft te Rio de Oro. De "Magdeburg" werd onbruikbaar gemaakt door een schot van den kruiser. De "Kaipara" werd genomen en tot zinken gebracht op 25 gr. 10' N.B. en 17 gr. 18' W.L. Alle manschappen werden van de stoomschepen afgebracht, voordat men deze deed zinken. De gevangenen zijn nog aan boord van de "Arucas." De Britsche consul doet moeite voor hen verlos te krijgen, om
270 aan wal te gaan. Een bericht aan "Central News" uit Sjanghai meldt, dat een Britsche kruiser drie Duitsche schepen heeft in beslag genomen.

SINT PETERSBURG, 29 Aug. (Reuter.) Zes officieren van den Duitschen kruiser "Magdeburg" en 50 à 60 zeelieden zijn heden te Petersburg aangekomen. De officieren kwamen aan in auto's, waarin tevens Russische zeelieden met de bajonet op het geweer zaten. De Duitsche matrozen trokken te voet door de stad. Er kwamen geen vijandige betoogingen voor.

De Duitschers in Frankrijk.

BERLIJN, 29 Aug. (Wolff's Bureau). De "Voss. Zeitung" schrijft: De nieuwe overwinning op de Engelschen is mogelijk geworden door de Duitsche cavalerie-massa's, die de vlucht der Engelschen in de richting St. Quentin verhinderden en de vluchtenden tegenhielden tot de volgende legercorpsen nogmaals konden aanvallen. De Engelschen
285 leden een volslagen nederlaag en zijn van hun achterwaartsche verbindingen afgesneden. (Volgens een bericht van de "Giornale d'Italia" zijn Donderdag l.l. drie Duitsche en twee Oostenrijksche legerkorpsen met veel geschut over den Rijn getrokken in de richting van Belfort Red.)

Ontslag Joffre?

KOPENHAGEN, 30 Aug. (Wolff's Bur.) Niet-officieel. De Parijsche bladen maken melding van berichten, welke zij over Rome ontvingen, luidende, dat generaal Joffre ontslag wenscht te nemen als opperbevelhebber, als reden aangevend de slechte samenwerking onder de generaals.

Griekenland mobiliseert.

KONSTANTINOPEL, 30 Aug. (Wolff's Bur.) Het Grieksche consulaat liet het bevel van den Griekschen minister van Oorlog aanplakken, waarbij reservisten en landweermannen van alle wapenen worden opgeroepen, om zich ter mobiliseering te voegen bij hun
300 troepenafdeeling.

Maakt Turkije zich gereed ten strijd?

305 KONSTANTINOPEL, 29 Aug. (Wolff's Bureau.) Een officiële mededeeling van de Porte verbiedt wegens de mobilisatie, dat buitenlandsche luchtvaartuigen over Turksch gebied vliegen. De militaire posten hebben bevel gekregen te schieten, wanneer tegen dit verbod wordt gezondigd. In verband met de mobiliseering is de Roode Halve Maan sedert eenige dagen druk in de weer. Drie groote scholen zijn tot ziekenhuizen ingericht. Er is een commissie gevormd, die tot taak heeft de proviandeering van Konstantinopel te verzekeren en maatregelen te nemen voor het innemen van den oogst en de voortzetting van den veldarbeid voor het volgend jaar. De stadprefect deelt mede, dat de invoer van graan vrij is.

Brand te Adrianopel.

315 KONSTANTINOPEL, 29 Aug. (Wolff's Bureau.) Te Adrianopel werd in bij een door onbekende oorzaak uitgebroken brand, ongeveer zevenhonderd huizen in de asch gelegd. (Dit is de zooveelste der geheimzinnige branden, die in de laatste twee jaren Konstantinopel en Adrianopel geteisterd hebben. Red.)

Het leggen van mijnen.

320 De Engelsche legatie te 's Gravenhage meldt d. d. 30 Augustus: De Britsche Regeering heeft vernomen, dat gemeld is, dat een IJslandsche trawler op of omstreeks 26 Augustus op een mijn is gevaren, 25 mijlen uit den mond van de Tyne en gezonken is. Minstens een buitenlandsch blad heeft verzekerd, dat die mijn een Engelsche was. Ofschoon het leggen van mijnen door de Duitschers de admiraliteit gedwongen heeft, zich het recht voor te behouden evenzoo te handelen, blijft op het oogenblik de verzekering, reeds door de Britsche regeering gegeven, dat geen Britsche mijnen zijn gelegd, volkomen juist. De mijnen buiten de Tyne werden 30 mijlen zeewaarts gelegd, niet als een onderdeel van eenige bepaalde militaire operatie, noch ook door Duitsche oorlogsschepen, maar door Duitsche trawlers, waarvan een aanzienlijk aantal met dit werk schijnt te zijn bezig geweest. De naam van een dezer trawlers, dien men daarmede feitelijk heeft bezig gezien, was "A. E. 24 Emden". Het zou goed zijn indien de moraliteit van degenen, die haar gelastten deze daad te verrichten, door de neutrale mogendheden zorgvuldig werd overwogen.

335 **Een Engelsche lezing.**

LONDEN, 30 Aug. (Reuter). Een communiqué van het persbureau meldt, dat Kitchener een rapport heeft openbaar gemaakt, waarin de taak wordt beschreven, welke door de Engelschen in den vierdaagschen veldslag (beginnende op 23 Augustus) is vervuld. Gedurende deze periode moesten de bondgenooten weerstand bieden, aan een aanval der Duitschers en trokken terug op de nieuwe verdedigingslijnes. Het gevecht begon Zondags, de aanval der Duitschers was verbitterd, verwoed en doortastend, doch werd door het Engelsche front volkomen bedwongen. 's Maandags deden de Duitschers in groote overmacht energieke pogingen om het Engelsche leger op zijn terugtocht af te snijden en in de vesting Maubeuge te drijven. Deze pogingen werden verijdeld. De verliezen van den vijand, gedurende deze twee dagen, zijn veel aanzienlijker aan de onze. De terugtocht der Engelsche troepen werd den 25sten doorgezet met voortdurende gevechten, hoewel niet zoo ernstig als gedurende de beide voorgaande dagen. In den nacht van 25 Augustus bezetten de Engelschen de lijn Kamerijk-Le Cateau-Landrecies en men wilde een 26sten 's morgens verder terugtrekken, doch vijf Duitsche legerkorpsen deden een aanval. Sedert 26 Augustus werden de Engelsche troepen niet in gevecht gewikkeld en rustten na de roemrijke gevechten, onverschrokken gereed voor de volgende groote ontmoeting. De Franschen doorstonden den voornaamsten aanval, welken zij weerstand bood. Den 28sten streed een Engelsche cavalleriebrigade schitterend tegen de Deutsche cavallerie, nl. het 12de regiment lanciers en de Schotten. Het gevecht was zoo verwoed, dat de terugtocht onmogelijk voor den namiddag kon plaats hebben. De troepen wisten op prachtige wijze onder hevig artillerievuur zich terug te trekken. Zij brachten den vijand op een dwaalspoor en een groot aantal Duitschers werd met lansstooten afgemaakt. Kitchener is van meening, dat de strategische positie der bondgenooten zoodanig is, dat de glorierijke eindbeslissing zal zijn aan onze wapenen en noodlottig voor den vijand. Aan de andere zijde bieden de verbondene legers voortdurend tegenstand. De beste troepen van den vijand bevindt zich in een nauwe omknelling, hetgeen een voor ons goed resultaat zal opleveren.

365 **Na den dood des Pausen.**

Plechtige lijkdienst.

ROME, 30 Aug. (Speciale dienst van Stefani). Zaterdag heeft de tweede lijkdienst voor Z. H. Pius X plaats gehad met het gebruikelijk ceremonieel. Zes en veertig

370 kardinalen, benevens wederom het korps diplomatique, waren aanwezig. De H. Mis werd opgedragen door Z. Em. kardinaal de Lai. Deze en H.H. E.E. de kardinalen Gotti, Ferrata, Merry del Val en Vico gaven de absolutie.

Het a.s. Conclave.

375 ROME, 30 Aug. (Speciale dienst van Stefani). De "Giornale d'Italia" meldt, dat in den rechterhoek van het Damascusplein bij het kwartier van de Palateinsche garde, ter hoogte van de derde loggia, een kleine klok is aangebracht, welke dagelijks, gedurende het Conclave, het teeken zal geven voor de stemming, nl. om 9 uur, kwart over negen en half tien des morgens en om vijf uur, kwart over vijf en half zes des namiddags.

380 ROME, 30 Aug. (speciale dienst van Stefani) Z. Em. de kardinaal-vicaris Pompili beval openbare gebeden bij de uitstelling van het Allerheiligste in de basilieken en andere kerken gedurende het conclave. De "Italia" deelt mede dat aan Z. Em. kardinaal Serafino (Serafino Vanutelli of kardinaal Serafini?) veroorloofd is een geneesheer in het conclave mede te nemen; eenige kardinalen zullen wegens ziekte niet deelnemen aan het conclave.

390 ROME, 30 Aug. (Speciale dienst van Stefani.) De "Tribuna" weet mee te deelen, dat volgens betrouwbare berichten de kardinalen wenschen, dat de verkiezing van den nieuwen Paus een spoedig verloop hebbe. De eerste stemming zou plaats vinden den 31 sten Augustus 's avonds en zoo noodig verder vier stemmingen dagelijks in plaats van twee. Morgen zullen de bedienden, welke het Conclave binnengaan, den eed afleggen in de handen van den secretaris van het Conclave. Heden had de aanwijzing der vertrekken plaats. Kardinaal Van Rossum zal zijn intrek nemen in kamer no. 32. Z. Em. kardinaal Merry del Val is ongesteld en Z. Em. kardinaal Farley zal om gezondheidsredenen een
395 bijzonder vertrek tot zijn beschikking hebben.

BUITENLAND.

GEMENGDE BERICHTEN.

Het sterfbed van Z. H. Paus Pius X.

400 Men schrijft ons uit Rome: Uit de allernaaste omgeving des Pausen vernam ik, dat het afsterven van Z. H. Paus Pius X is geweest als dat vaneen heilige. Aan de kardinalen, die hem op zijn sterfbed nog bij bewustzijn aantroffen, beval hij met de uiterste inspanning zijner krachten aan, alles te beproeven, dat het hun toevertrouwde erfdeel van den H. Petrus toch ongeschonden zou te voorschijn komen uit de teisteringen,
405 waarmee thans Europa zoo vreeselijk door den Heer wordt bezocht. Hij gaf nog bijzondere raadgevingen omtrent plannen, welke bij den H. Stoel bestonden om den toestand der Kerk te consolideeren, nadat de oorlogsgruwel voorbij zou zijn gegaan. Ofschoon hij groote benauwenissen leed, bleef hij een toonbeeld van heilige kalmte. Men zag zijn lippen voortdurend bewegen, en de als het ware verheerlijkte
410 ingetogenheid van zijn gelaat bewees hoezeer hij zich voortdurend met God verbonden hield. In de bladen komen nog talrijke bijzonderheden van zijn lijfarts, dr. Marchiafava, over het afsterven des Pausen voor. Ik moet voorop stellen, zegt dr. Marchiafava, dat de Paus in de laatste weken tengevolge van den bloedigen oorlog in Europa zeer geleden heeft. De gedachte, dat het geschil niet meer te vermijden was,
415 maakte hem steeds treuriger. Vaak heb ik getracht hem te bemoedigen, maar ieder nieuw bericht over plaats gehad hebbende gevechten, iedere aankondiging, dat een nieuwe mogendheid aan den oorlog deelnam, maakte hem neerslachtiger. "Ach, professor, millioenen menschen zullen omkomen. Ik had het moeten verhinderen, maar ik kon het niet. Mij blijft niets over dan te treuren. Als ik niet aan de redding van zoovele
420 jonge levens denk ik, die het hoogste vredesambt bekleed, wie, denkt ge, zal er zich dan om bekommeren?" Dergelijke klachten hoorde de lijfarts elken dag. Het vreeselijk lot, dat tijdens zijn Pontificaat over Europa gekomen was, maakt hem ziek. De lijfarts wil niet beweren, dat de dood door die angsten is veroorzaakt, maar zeker zou zonder deze het organisme van den Paus krachtiger wederstand hebben geboden. In
425 zijn smarten zeide hij: "Ik lijd voor hen, die op het slagveld sterven. Mocht mijn dood toch het laatste offer wezen ter verzoening van Gods gerechtigheid?" Omtrent de laatste levensuren van Z. H. deelt dr. Marchiafava mede: Met stille vreugde en in volkomen bewustzijn omving Z. H. uit de hand van zijn vriend, Mgr. Bressan, de H. Communie; hij weende op dat oogenblik van ontroering. Herhaaldelijk
430 maakte hij met moede hand het kruisteeken. Daar zijn omgeving een verergering van den toestand meende te constateeren, werd hem ook het H. Oliecel toegediend. Het bleeke gelaat lag achterover in het kussen; de oogen hadden een uitdrukking van onmetelijke goedheid en bovenaardschen glans. Zelden zag ik bij een stervende bljk een rust en

435 verheerlijkte overgave aan God. Tegen twee uur scheen een glimp van verbetering te
komen; ik betastte de bleeke handen en de lichaamswarmte vermeerderde. Doch deze
toestand duurde slechts kort, de verbetering was van voorbijgaanden aard geweest.
Aanstonds verviel hij weer in den vroegeren toestand. Steeds meer naderde het einde.
De thermometer wees veertig graden aan; en trad een sterke eiwitafzondering in en
440 alle hoop verdween. Het kon nog slechts enkele uren duren. Om acht uur verliet ik hem
en keerde om negen uur bij het ziekbed terug. De verergering hield aan. Het
bewustzijn was bijna geheel verdwenen, en ik lichtte allen in omtrent het naderende
einde. Men legde hem een kruisbeeld tusschen de vingers. Nu en dan lispelde hij nog
enkele woorden, kuste zacht het ivoren kruisbeeld. Dan liet hij zijn blikken rondgaan
445 en stierf. Nog nooit heb ik zoo'n vredig sterven bijgewoond."

Steun voor de uitgewekenen uit België.

Met groote voldoening heeft het Comité vernomen, dat de Nederlandsche Regeering een
vluchtkamp heeft aangewezen ter opneming van een deel der op Hollandschen bodem
450 uitgeweken slachtoffers van den oorlog. Daardoor werden de bewoners van Zuid-Limburg
verlicht in een taak, die voor hen dreigde te zwaar te zullen worden. Zulks neemt
echter niet weg, dat er zich op onze grensplaatsen nog duizenden en duizenden
bevinden, welk aantal nog steeds toeneemt, die niet in staat zijn in hun onderhoud en
in dat van hun gezin te voorzien er dus dringend behoefte hebben aan hulp.
Bovengenoemd Comité, dankbaar voor de reeds ingekomen giften, doet derhalve nogmaals
455 en met aandrang een beroep op den liefdadigheidszin zijnder landgenooten, om steun te
verleenen aan de velen, vooral vrouwen en kinderen, die nog zooveel hulp noodig
hebben. Het Comité acht het onnoodig, in herhaling te treden omtrent den ongelukkigen
toestand van deze uitgewekenen, waarvan velen, in de haast van hun vlucht, van hun
familie werden gescheiden en van alles ontbloomt het gastvrije Nederland bereikten. Om
460 dezen nood zooveel mogelijk te lenigen is en blijft veel geld noodig en het Comité
twijfelt niet of het herhaald beroep op den weldadigheidszin der Nederlanders zal ook
nu niet te vergeefs zijn geweest. Het secretariaat is gevestigd Kalverstraat 64. Met
het in ontvangst nemen van goederen en levensmiddelen belast zich gaarne de heer Jos.
M. Delvillee Kalverstraat 44. Tot en met Vrijdag 23 dezer zijn bij bovengenoemd
465 Comité in totaal f26.570.35 en frs 613.96 aan giften ingekomen.

Laatste Berichten.

DE OORLOG.

Dertigduizend Russen gevangen genomen.

470 BERLIJN, 31 Aug. (Wolff's Bureau.) De groote generale staf deelt mee, dat bij de
groote gevechten, waarbij de Russen in Oost-Pruisen bij Tannenberg, Hohenstein en
Ortelsburg verslagen werden, volgens voorloopige schatting dertig duizend Russen met
vele hogere officieren krijgsgevangen werden gemaakt. (Dit is dus de officieele
bevestiging van het bericht van het "Berliner Tageblatt." Red. T.)

DE OOSTENRIJKSCHE OVERWINNING.

475 BERLIJN, 31 Aug. (Wolff's Bureau.) De veldslagen op het Russische oorlogsveld duren
voort in onverminderde hevigheid. Aan de Oostzijde van het leger van generaal Dankl,
dat in weerwil van vele versterkte stellingen des vijands oprukt tegen Dublin,
480 begonnen onze troepen, tusschen de Bug en de Wieprz den 26sten een aanval op het
sterke Russische leger, dat uit Cholm was tegemoetgetrokken. Hierop ontwikkelden zich
na den slag bij Krasnik verdere hardnekkige gevechten, die de overwinning aan de
zijde van onze troepen brachten en wel bij Papse en ten N.-O. van Tomaszow, aan welke
485 gevechten op den 23sten nu ook onze legermachten deelnamen, welke uit de vlakte van
Belz op Russisch gebied waren gekomen. Evenals in de veldslagen, van Krasnik werden
duizenden gevangen gemaakt. In Oost-Galicië houden onze troepen zich uitstekend en
standvastig tegen een zeer sterken overmachtigen vijand. Op het zuider-oorlogs-
terrein vallen geen noemenswaardige gevechten te vermelden. De plaatserv. chef v. d.
490 Gen. Staf, VON HOEFER.

De veldslagen in het Oosten.

SINT PETERSBURG, 31 Aug. (Reuter.) Officieel. Het Pruisische front is met nieuwe
legermachten versterkt en nam een aanvallende houding aan over de geheele linie. De
slag met de Oostenrijkers duurt voort.

Duitsche vliegmaschine boven Parijs.

495 LONDEN, 30 Aug. (Reuter). Een Duitsche vliegmaschine vloog op een hoogte van twee
duizend meter boven Parijs en wierp tegen 1 uur een bom uit. Er werd geen materieële
schade aangericht.

500

Een Russisch rapport.

PETERSBURG, 30 Aug. (Reuter). Officieel wordt medegedeeld: In Oost-Pruisen worden de vestingen Thorn en Grandenz met veel geschut belegerd. De Russische offensieve beweging wordt over de geheele linie voortgezet. De slag op de Oostenrijksche linie wordt over de geheele lijn met verwoedheid voortgezet. De Oostenrijksche troepen, samengetrokken in het gouvernement Kjelzy, trekken over naar den rechteroever van de Weichsel om aan den slag deel te nemen. Ten Oosten van Lemberg namen wij 3000 gevangenen. Bij Podgayzy verloor de vijand 3000 man, wij namen vier kanonnen en vele ammunitiewagens. Ook werden negen kanonnen genomen, die door den vijand bij het overtrekken van de Zolotaya-Lipa zijn achtergelaten. In de streek ten noorden van Towacher maakten wij duizend gevangenen.

De Deutsche bezittingen.

LONDEN, 30 Aug. (Reuter). Het persbureau ontving van het secretariaat van koloniën een communiqué, luidende, dat een telegram was ontvangen van den gouverneur van Nieuw-Zeeland, waarin deze verklaarde, dat Afrika, een Deutsche stad op de Samoa-eilanden, door een Engelsche expeditie was belegerd. De stad gaf zich den 29sten over.

China en Japan.

LONDEN, 30 Aug. (Reuter). Een telegram uit Peking geeft te verstaan, dat China het aanbod van Japan, om alle onlusten in China, gedurende den Europeeschen oorlog te onderdrukken, afslaat.

Oorlogsrisico.

LONDEN, 30 Aug. (Reuter). In Washington werd een wet omtrent vrachtverzekering en oorlogsrisico door de Kamers aangenomen en zal door Wilson ondertekend worden.

Russische overwinningsberichten.

's GRAVENHAGE, 30 Augustus. Het Russische gezantschap alhier ontving de volgende inlichtingen omtrent de krijgsverrichtingen van het Russische leger. De gevechten in Oost-Pruisen, waaraan de garnizoenen der vestingen van Torn en van Graudenz met een sterke artilleriemacht deelnemen, duren voort. De strijd duurt eveneens voort op het geheele Gallicische front. In de streek van Tomachew hebben wij een duizendtal gevangenen gemaakt; ten Oosten van Tomachew is de 15e Hongaarsche divisie geslagen en door onze troepen omsingeld. Geheele regimenten geven zich over. Ten Oosten van Lemberg maakten wij drieduizend gevangenen, en ook te Podgaice werden drie duizend gevangenen gemaakt.

Amerika en de oorlog.

's GRAVENHAGE, 30 Aug. De Amerikaansche gezant de heer Van Dyke, verzoekt mede te deelen, dat niet alleen door de "Tennessee" de Amerikaansche legatie alhier in staat is gesteld, om aan alle behoeften aan geld te voldoen, doch dat zij, dank de samenwerking van de Nederlandsche regeering met de Amerikaansche, van den aanvang van den oorlog af in staat is geweest in de behoeften der Amerikaansche reizigers te voorzien. De gezant gelooft, dat dit gezantschap de eenige Amerikaansche legatie is, die haar taak heeft vervuld zonder hulp noodig te hebben van eenig burger comité. Bovendien heeft de legatie gezorgd voor de correspondentie en de belangen van burgers van Engeland, Duitschland, Frankrijk, België en Oostenrijk. De legatie heeft duizenden brieven, telegrammen en geldorders verzonden. Deze dienst, door de legatie met liefde bewezen, geeft duidelijk genoeg aan, wat de houding is, die door Amerika in dezen crisis is aangenomen. Amerika is niet alleen een neutrale staat, het is een staat, die in de Europeesche politiek niet tusschenbeide komt, maar het gevoel van dat land komt in opstand tegen schending van het volkenrecht in oorlogs- zoewel als in vredetijd. Met afkeer ziet Amerika de schending van neutraliteit. Amerika is steeds bereid, zijne goede diensten te bewijzen veer het herstellen van den wereldvrede na dezen vreeselijken oorlog. Inmiddels zal Amerika de rechten en belangen van zijn eigen burgers weten te behartigen en vriendschappelijke diensten weten te bewijzen aan burgers van andere landen.

560

Toestand in België.

ANTWERPEN, 30 Aug. (Reuter). De toestand is dezelfde. De landstreek aan het noorden van Demer is geheel vrij. Diest is ontruimd; de geheele Kempen is rustig, er is geen enkele Duitscher in de streek Gheel, Moll, Turnhout, Mechtern en Londerzeel. De stad Leuven is verwoest, de Sint Pieterskerk werd verbrand, de boekerij en de universiteit

liggen in asch. In Antwerpen heeft een zeeman, die in verbinding staat met het Amerikaansche Roode Kruis, in overeenstemming met de Belgische regeering een lang rapport over de door Duitschers bedreven gruwelen in België geseind naar Amerika.

570 **Bulgarije en de oorlog.**

BERLIJN, 30 Aug. (Reuter). Niet officieel. Naar aanleiding van den fakkeloptocht, welke de studenten der universiteit te Budapest hebben gehouden voor het generaal-consulaat van Bulgarije heeft dr. Walter namens de inwoners der hoofdstad aan den Bulgaarschen koning een telegram gezonden, waarop bij den consul-generaal het
575 volgende eigenhandig antwoord van den koning inkwam: met diepe ontroering ontving ik het telegram, dat getuigt van de warme sympathie van de inwoners der hoofdstad. Dankbaar denk ik aan de schoone dagen, welke ik in mijn tweede vaderland doorbracht en aan de ridderlijke Hongaarsche natie, welke in haar gevechten verzekerd kan zijn van de sympathie van het Bulgaarsche volk. Gelieve aan de inwoners der hoofdstad mijn
580 oprechten dank te betuigen. Ferdinand.

Graaf Zeppelin.

BERLIJN, 28 Aug. (eigen bericht). Graaf Zeppelin heeft zich aangemeld als vrijwilliger. In de hooge militaire kringen zocht men hem te bewegen, in het
585 vaderland te blijven en zijn gezondheid te sparen [sparen?]. De graaf wilde hiervan echter niet hooren en is dezer dagen naar het oorlogsveld vertrokken. Een groote menigte heeft hem geestdriftig toegejuicht.

De vreemdelingen in Duitschland.

590 BERLIJN, 31 Aug. (Wolffbureau). Nu de spoorwegen den dienst weer kunnen uitbreiden voor het algemeen verkeer, mogen de in Duitschland zich bevindende onderdanen van vijandelijke staten het rijksgedebiet verlaten, voor zoover in hun vaderland de Duitschers eveneens mogen vertrekken. Deze voorwaarde betreft vooral de Duitschers in
595 Rusland, daar volgens de verklaring van den Spaanschen gezant alhier de Duitschers, die niet dienstplichtig zijn, Rusland mogen verlaten. Onder dezelfde beperking mogen dus ook de Russen in Duitschland vertrekken. De reis moet geschieden over Denemarken en Zweden en zal zooveel mogelijk worden vergemakkelijkt.

DE OORLOG, 31 augustus 1914

[DE TIJD, No. 20373]

[Maandag 31 Augustus 1914]

600

DE OORLOG.

605 **De verwoesting van Leuven en Mechelen. — Nieuw gevecht bij Mechelen. — De moordenaars van Canne ter dood veroordeeld. — Een Belgisch protest.**

TELEGRAMMEN.

De verwoesting van Leuven en Mechelen.

610 AKEN, 28 Aug. (via Maastricht. Van een bijzonderen correspondent). (Vertraagd). In de laatste weken is heel Aken één toevluchtsoord en hospitaal. Treinen met gewonden komen geregeld aan. Thans is er echter een gekomen, die de verwoesting van Leuven meldde. Verschillende Hollanders alsmede Duitschers, die te Leuven woonden of er zich in de laatste dagen ophielden, werden in beestenwagens, in welke banken waren
615 geplaatst, mede aangevoerd. Zij vertelden afgrijpselijke dingen. Dinsdagavond om acht uur precies, toen de Deutsche bezetting was verzwakt door troepenafvoer naar het gevechtsterrein rond Mechelen, werd er precies als op slag door de burgerij van Leuven een aanval gedaan op de Deutsche troepen. Men was in den waan, dat de Duitschers waren teruggeslagen, en de Engelschen de Belgen waren ter hulp gekomen. En nu zou, zoo beweerden de Deutsche officieren en soldaten, door de franc-tireurs een
620 te voren beraamde aanval op de Deutsche troepen te Leuven zijn gepleegd. Wel zeer opmerkelijk is, dat zelfs door mitrailleursvuur uit een der vele hotels aan het Stationsplein, de Deutsche troepen — er was juist een Deutsche militaire trein aangekomen of zou vertrekken — werden beschoten. Nu beweren de Belgen wel, dat er bij vergissing door de Deutsche bezetting zelf op Deutsche troepen geschoten is, maar het
625 betrekkelijke kleine Stationsplein biedt toch, vlak tegenover het station, geen gelegenheid tot zulk een vergissing. Verschillende mijner zegslieden waren dan ook vast overtuigd, dat er door de burgerij een beraamden aanval is gepleegd, al waren enkele Hollandsche vluchtelingen, die ik sprak, onzeker in hun uitlatingen en lieten zich niet uit over hun meening. Heel den namiddag was er in de stad zekere onrust al
630 geweest, Dinsdag. De menschen op straat hadden 't er over dat de Engelschen in

aantocht zouden zijn en 's avonds ging dit praatje van mond tot mond. Hebben wellicht sommige heethoofden, die men vooral in een universiteitsstad vindt – al was 't
635 vakantie-semester ook ingetreden – evenals te Luik, vreemde elementen op de troepen
gevuurd? Zeker is dat onze soldaten onder vuur werden genomen en dat verscheidene
troepen bevel de huizen, waaruit geschoten werd, binnen te dringen. De burgers, die
640 met wapens in hun bezit werden aangetroffen, werden onmiddellijk gefusilleerd. Op de
markt en op het Stationsplein werden andere burgers saamgedreven. Heel den nacht
duurde de verschrikking, en gansch de stad moesten de Duitsche soldaten doorkruisen,
om de franc-tireurs meester te worden. Woensdagochtend kwam het officieele bevel, dat
de burgerij de stad moest verlaten en de huizen in brand zouden gestoken worden. De
645 menschen werden door de soldaten uit hun woningen gehaald en weggevoerd. Een uit
Brussel gevluchte Duitscher van Keulen, die – bij het keeren der krijgskansen – naar
Brussel terugkeerde om te redden wat te redden was, kwam juist Dinsdagavond te Leuven
aan en moest daar overnachten. De infanteriekazerne was vol en hij doorkruiste alzo
de stad, om een nachtverblijf te zoeken. 't Viel hem op, dat de menschen op de markt
650 't maar steeds hadden over de naderende Engelschen. In het hotel Métropole
aangekomen, hoorde hij plotseling schier overal te gelijk schieten. De Duitsche
troepen beantwoordden dit vuur en enkele oogenblikken later stormden krijgers met
geveld geweer het hotel binnen. Ik hield – zoo vertelde de Duitscher – terstond mijn
pas in de hoogte, maar de soldaten brulden: "Schiesst den Lumpen über den Hausen, den
655 Zivilisten." – "Ihr wullt doch keine Kölsche Jung dutscheesse?" riep de beangstigde
man terug. Doch de soldaten geloofden hem niet: "Ach, Ihr sit ne Kölsche! Was macht
der Kerl hier, schiesst ihn tot!" Gelukkig voor onzen Keulenaar kwamen er toen juist
officieren aan, die zijn papieren onderzochten en hem vrijen doortocht verzekerden
naar het station, vanwaar hij hier naar Aken is gevoerd. Heel den nacht duurde het
schieten voort. De voorraden benzine in de hotels (voor de auto's opgeslagen)
ontploften, alsmede de munitievoorraden in de brandende huizen. Dien Woensdagnacht
660 brandde de stad reeds. De Stationstraat was één vlammenzee!

ANTWERPEN, 29 Augustus (Van onzen Belgischen oorlogscorrespondent) Leuven verwoest –
Mechelen verwoest. De professoren van het aartsbisschoppelijk collegie, de
665 kapittelheeren, en meerdere hoogwaardigheidbekleeders uit de stad van kardinaal
Mercier, die nu juist te Rome moet toeven wegens de Pauskeuze, zijn hier aangekomen,
alsmede vluchtelingen uit Leuven. Priester-professoren der hoogeschool, grijsaards en
vrouwen dreef men te hoop vóór de Leuvensche statie, nadat zij door de afbrandende
huizen boven hun hoofd en den verstikkenden rook uit de kelders opgejaagd waren. Mijn
670 zegsman had gezien hoe een priester, die geen andere euveldaad had verricht, dan arme
kinderen bij te staan, bij het verlaten van het huis werd neergeschoten. Beweerd werd
dat de priesters het volk tegen de Duitschers in de wapens hadden gedreven. Zonder
eenige waarschuwing werd de stad in brand gestoken. Waarom juist de katholieke
universiteit, de katholieke gotische kathedraal van St. Pierre dateerend uit de 15e
675 eeuw, en vol rijke kunstschaten, eerst in de asch gelegd? Of 't stadhuis gespaard
bleef wist men mij niet te zeggen, men meende van niet. De kloosters der
Benedictijnen en der Portugeesche kloosterlingen moesten het ook ontgelden. In de
buurt van de rue de la Station is het branden het eerst begonnen.

Woensdagmorgen werden op het statieplein de mannen en vrouwen, die niet waren
doodgeschoten en die men in handen had kunnen krijgen, van elkander gescheiden – geen
680 gelegenheid tot afscheid was er – en per trein of per voet weggevoerd. Een 70-tal
lieden werden over Herent 4 kilometer ver gedreven. Te Thildonk werden de mannen
gebonden en in knielende houding op een rij gezet met soldaten voor en achter hen.
Dan ging het voort tot Campenhout, waar in een kerk werd overnacht. Heel vroeg in den
morgen werden de ongelukkigen gewekt met de mededeeling dat ze mochten biechten,
indien ze dit wilden. Elk dacht toen z'n einde nabij. Een half uur later waren ze
685 echter vrij.

Bij Thildonk teruggekomen mochten ze evenwel niet naar Leuven, maar moesten naar
Antwerpen met nog tal van personen uit den omtrek, die daar gevangen hadden gezeten.
Over Mechelen, dat reeds verlaten was, zijn ze toen naar Antwerpen gegaan, maar
690 konden dit, wegens de plaatshebbende gevechten deels niet, deels niet dan na zeer
grootte omwegen bereiken. Onderweg hebben de menschen veel te lijden gehad van de ruwe
soldaten langs den weg, die hen sarden en plaagden, en wier plagerijen men geduldig
moest verdragen. Onderweg moest een vrouw een kind geboren worden. Een grijsaard
stierf onderweg, evenals een meisje. Een oud-Leuvensch student, wiens familie te
695 Leuven woonde, verklaarde, dat tal van priesters zijn gefusilleerd. Doordat hij de
Duitsche taal machtig was, wist hij den officier te overtuigen van zijn onschuld en
die zijner familie. Ze werden naar de Statie gevoerd. Op den weg daarheen moesten ze

Naspeuringen van Paul Theelen: 31 augustus 1914

langs tal van lijken, sommige waren reeds onder de aarde der plantsoenen begraven. In de verte meende hij in een op den grond uitgestrekte priestergestalte professor Lemaire te herkennen. Hem werd echter geen vergunning verleend zich er heen te begeven. Zekerheid had hij dus niet. Als een bewijs voor de bewering, dat niet de schuld bij de burgerij, doch bij de Duitsche bezetting lag, kan, volgens mijn zegsman, gelden, dat onder de Duitschers een paniek ontstond en zij vol vrees voor de Britten riepen: das sind die Engländer!" meenende dat de Engelschen hun kwamen overvallen. Burgers, zoo zei men mij verder, vechten toch niet met mitraileuses, maar alleen met revolvers! Wat er nu eigenlijk, en in welke mate, van Leuven vernield was, kon men mij niet zeggen. Daaraan had men 't laatste gedacht; iedereen had zich alleen om lijfsbehoud van zich en de zijnen bekommerd. Te Mechelen is ook groote verwoesting aangericht. De meeste openbare gebouwen zijn beschadigd. De St. Rombouts- en St. Pierre zijn ingestort. Wel staat de St. Romboutstoren nog, maar het beroemde klokkespel is vernield en onze gevierde Belgische klokkenist Jef Denijn, die ook in uw land terecht zoo grooten roep heeft, verloor helaas zijn schoonste instrument!

ANTWERPEN, 30 Aug. (Van onzen Belgischen oorlogscorrespondent.) Binnenkomende berichten houden hardnekkig aan, dat de burgemeester, twee schepenen, de deken, de rector magnificus en de burgerwacht werden gefusilleerd. Men heeft van Duitsche zijde de geestelijkheid de schuld gegeven, maar deze heeft integendeel steeds van den kansel de burgerij aangemaand kalm te blijven, niets vijandelijks jegens de Duitsche troepen te bedrijven en met zorg de krijgswetten in acht te nemen.

TERNEUZEN, 31 Aug. (Eigen bericht). Vluchtelingen, die te Sint-Nicolaas zijn aangekomen, doen verschrikkelijke verhalen omtrent de gruwelen, waarmede de verwoesting van Leuven gepaard ging. De gruwelen uit den Balkanoorlog, die werden toegeschreven aan de mindere beschaving en het Oostersche temperament, werden hier geëvenaard, zoo niet overtroffen. De verhalen omtrent gruwelijke mishandeling van vrouwen en meisjes zijn afschuwelijk. Deze verhalen werden gedaan door een notabele uit Leuven, die met vele anderen was gevangengenomen.

MAASTRICHT, 31 Aug. (Van een particulieren correspondent.) Over de verwoesting van Leuven werd mij de volgende uiteenzetting door eene vluchtende Leuvensche familie gegeven. Zij vertelde mij het volgende: Dinsdag 18 Aug. waren de Duitschers, nadat de burgemeester met hen onderhandeld had, door de Diesselsche poort de stad binnengetrokken. In de stad was het daarna steeds rustig geweest, niettegenstaande de Duitschers, onder allerlei bedreigingen, alles van de bevolking opeischten. Dinsdag 25 Aug., des avonds 9 uur, toen de familie reeds te bed gegaan was, weerklonk eensklaps van alle kanten een hevig geweer en mitrailleer-vuur, terwijl dikke rookwolken in de straten bewezen, dat de stad op verschillende plaatsen in brand stond. De bevolking vluchtte in wilde razernij, doch werd door de soldaten een zekere richting uitgestuurd, zoodat de burgers zich tenslotte bij het station ophoopten. Hier werden, evenals reeds in de stad gebeurd was, honderden neergeschoten, meest mannen. Wanneer een familie naderde, bestaande uit vader, moeder en kinderen, werd de vader neergeschoten. De vrouwen en kinderen werden dan het station ingedreven en in treinen gezet, welke in de richting Luik vertrokken. De opeenstapeling van lijken voor het stationsgebouw was tenslotte zóó groot geworden, dat ze tot barricaden waren gevormd waarover vrouwen en kinderen moesten heenklauteren, om het station te bereiken. Onder de dooden, die in de straten verspreid lagen – want er was met machinegeweren huisgehouden – lagen talrijke geestelijken, ook vele vrouwen en kinderen. Sommige lijken waren schrikkelijk toegetakeld. Vele vluchtelingen zijn eerst enkele dagen later met de treinen weggezonden en werden dan al dien tijd zonder voedsel gelaten. Volgens de genoemde familie zouden het bloedbad en de verwoesting zijn aangericht op beschuldiging, dat een zekere heer David Visbach, een oude man van 85 jaar, die de algemeene achting in de stad verdiend had, op de troepen geschoten zou hebben. Hij werd direct met zijn zoon gedood en het huis is vernield. Dit schieten zou voor de andere soldaten een sein geweest zijn om eveneens te beginnen. Een andere lezing zegt: de Duitschers beweren, dat uit het seminariegebouw geschoten, werd en dat geestelijken ammunitie verdeelden. Vandaar de verwoesting der katholieke hoogeschool, het seminarie, de kostbare boekerijen, vele kloosters en katholieke instellingen, de Sint Pieterskerk enz.

Zooeven sprak ik nog twee andere vluchtelingen: Hij, 75 jaar, zij 65. Zij was door soldaten uit een aardappelenland gehaald, waar zij zich plat in had neergelegd en waar zij later werd opgespoord. Ze vertelde me nu met schokkende stem: haar heele leven hadden ze samen gezwoegd, een patisserie gehad in Leuven. Eindelijk konden ze zich dan een onbezorgden ouden dag gunnen. Een villa werd even buiten Leuven gebouwd

765 en sinds twee maanden woonden ze er in. Thans is hun villa verbrand en de meubels
zijn vernield. De geldelijke bezittingen, in papieren bestaande, verteerden eveneens,
765 en thans bestaat hun geheele vermogen uit de kleeren, die ze aan hadden en 130 franc.
Met verwrongen gezicht keek het moedertje me aan en zei: "m'n man is 75, ik 65. Ons
geheele leven hebben we samen gewerkt voor den ouden dag... Maar nu, op onzen
leeftijd, kunnen we toch niet weer van voren af aan beginnen?!"

770 **Nieuw gevecht bij Mechelen.**

ANTWERPEN, 30 Augustus. (Van onzen Belgischen correspondent). Er wordt heden weer
gevochten bij Mechelen, waar de Duitschers waren uitgetrokken en de Belgische vlag
geplant was door een onzer officieren. De Duitse hoofdmacht rukt langs den weg van
775 Duffel op en onze cavalerie heeft zich langs den Brusselschen Steenweg opgesteld. Het
gevecht duurt voort. Volgens Gentsche bladen zouden drie staatsministers, een
katholiek, een liberaal en een socialist, naar Amerika zich hebben ingescheept, om de
Amerikanen in te lichten over het optreden der Duitschers. Zij zouden voorts met een
geheime zending belast zijn. Wat er van waar is, weet ik niet. Wel, dat de socialist
780 de heer Van de Velde niet is vertrokken, maar heden nog in een bijeenkomst het woord
voerde.

De moordenaars van Canne ter dood veroordeeld!

AKEN, 29 Augustus. (Van een bijzonderen correspondent). Als bewijs hoezeer de
Duitse legerautoriteiten zelf het schieten op onschuldige burgers veroordeelen en
785 tegengaan, doch slechts de franc-tireurs willen straffen, diene het volgende: Men
herinnert zich het ergerlijk optreden van Duitse soldaten in het Belgische dorpje
Canne, waarover uw correspondenten hebben geschreven. Er werd geplunderd en
onschuldige burgers werden vermoord o.a. de echtgenoot des burgemeesters en advocaat
790 Dericks. Het heette, dat de inwoners geschoten hadden. Waarheid was, dat een dronken
soldaat had gevraagd, toen een fouragewagen was omgevallen. Omstandig is dit geval
geconstateerd door betrouwbare getuigen en aan den bevelhebber alhier gerapporteerd.
Deze heeft een zeer streng onderzoek doen instellen en liet officieren en getuigen
per automobiel onmiddellijk de troepen achterrijden, die van de euveldeeden werden
795 verdacht. De Tongeren werden ze ingehaald. Het waren troepen uit het Oosten des
lands. De Duitse officieren gingen nu na, welke compagnie geen fouragewagen had.
Deze compagnie moest naar Aken, aldaar aantreden en een uiterst streng gehoor
ondergaan in bijzijn van de aanklagers en de getuigen. In den beginne werd alles
ontkend, maar ten slotte werd de schuld toch bewezen en erkenden de schuldigen hun
800 vergrijp. Dezen werden nu ter dood veroordeeld en kort daarop in bijzijn der getuigen
gefusilleerd.

Waarschuwing.

MAASTRICHT, 30 Aug. (Van onzen oorlogscorrespondent T.) Door de Duitschers is in
geheel België, voor zoover door hen bezet, de volgende publicatie verspreid in
805 Fransch, Vlaamsch en Duitsch: "Aan de bevolking van België. De gebeurtenissen der
laatste dagen hebben uitgewezen, dat de inwoners zich niet de gevolgen klaar voor den
geest brengen, welke het handelen in strijd met de krijgswetten na zich sleept. Ik
raad daarom aan de volgende publicatie met aandacht te lezen: met den dood worden
gestraft alle burgers, die op onze soldaten schieten of op andere wijze aan den
810 strijd deelnemen, die zonder tot het leger te behooren, pogen onze troepen schade toe
te brengen of den Belgischen troepen of den verbondenen (Franschen en Engelschen
troepen dus. corr.) hulp te verleen; voorts alle burgers, die zich aan een
handeling schuldig maken, waardoor leven en gezondheid onzer soldaten in gevaar
gebracht worden, alsmede de burgers, die op spionage worden betrapt. In de gemeenten
815 worden huiszoekingen gedaan. Wie in het bezit van wapens bevonden wordt, haalt zich
zware straffen op den hals; in ernstige gevallen wordt de te dood veroordeelde
opgehangen. Plaatsen waar de inwoners vijandelijkheden jegens onze troepen bedrijven,
worden platgebrand. Voor vernielingen der wegen en spoorbruggen worden de
naastliggende dorpen aansprakelijk gesteld." Kolewe.

820

De Duitschers in Tongeren.

TONGEREN, 29 Aug. (Van een bijzonderen correspondent.) De toestand is hier
buitengewoon rustig; de Duitse commandant is vriendelijk en voorkomend en van de
soldaten hebben de bewoners geen last. De Duitse commandant zetelt in het stadhuis,
825 de burgemeester staat hem ter zijde. Meermalen komt de gemeenteraad bijeen, waarbij
de Duitse commandant eveneens tegenwoordig is. De Duitse bezetting bestaat
slechts uit enkele ordonnansen. Een fabriek is ingericht tot opslagplaats van
munitie. In den omtrek worden de koeien opgekocht en alhier geslacht. Voor de arme

830 menschen zijn de Duitschers bijzonder goed; hun wordt zelfs gratis voedsel verstrekt.
Totaal zijn een paar dozijn huizen afgebrand. Op last van den militairen commandant
moesten alle vuurwapenen werden ingeleverd, benevens de sterke dranken. De herbergen
moeten 's avonds vroeg gesloten worden en mogen voor een bepaald uur in den morgen
niet geopend worden. Om 8 uur 's avonds is het taptoe; niemand mag na dat uur zich op
835 straat bevinden. De Duitschers manen de bevolking aan niet te vluchten en hun gewone
bezigheden te hervatten. De boeren komen weer naar de markt, doch de markt is nog
slap. Gisteren is een Duitsch officier overleden in de ambulance, begraven met de
militaire honneurs. Den bevolking was tijdig aangezegd, dat ze niet behoefde te
vreezen als er geschoten werd. Belgen, die naar Nederland willen komen, krijgen een
bewijs, gecontrasigneerd door den burgemeester en den Duitschen commandant.

840

Belgische vluchtelingen.

MAASTRICHT, 30 Aug. (Van onzen Maastrichtschen correspondent.) Het aantal
vluchtelingen in Zuid-Limburg mag men veilig op 10.000 schatten. In het kleine
plaatsje Noorbeek (900 inwoners) waren er op een dag 1200. De stroom van uitgewekenen
845 blijft maar duren. Vrijdag kwamen er te Maastricht ongeveer 1000; daarbij waren veel
valide personen, die blijkbaar voor de Duitschers in België geen arbeid wenschten te
verrichten. Als dit op deze manier blijft doorgaan, wat moet het dan worden?

Oorlogsschatting van Charleroi.

850 GENT, 31 Aug. (Eigen bericht). In Rijssel is de rust weergekeerd. Te Charleroi zijn
1000 burgers gedood. De Duitschers eischen een oorlogsschatting van 1½ miljoen
francs van Charleroi.

Te Ostende.

855 OSTENDE, 31 Aug. (Eigen bericht). Te Ostende zijn Vrijdag verscheidene Engelsche
oorlogsschepen verschenen ter ontschepping van troepen. Een Duitsche bestuurbare
ballon verscheen aan den gezichtseinder en daalde aan de kust. Tal van auto's,
fietsen en vliegmachines waren spoedig ter plaatse.

860 **Een Yankee-vermaning aan Duitschland.**

NEW-YORK, 30 Aug. (Reuter). De Amerikaansche bladen geven hun afkeuring te kennen
over de Duitsche wijze van oorlogvoeren en adviseeren Duitschland de handelingen van
den Zeppelin-ballon boven Antwerpen te desavoueren; zij vragen een verklaring voor
de verwoesting van Leuven of bestraffing dergenen, die deze daad pleegden. Zij zullen
865 daarbij wel kloppen aan een doovenmans deur! Red.

De Duitsche gruwelen in België.

De Belgische volksvertegenwoordiger dr. Frans van Cauvelaert, zendt ons ter opname
het volgende rapport, uitgebracht aan Zijne Excellentie den Minister van Justitie,
870 door de officieele commissie van onderzoek naar de gruwelen, in België gepleegd door
Duitsche troepen. Excellentie, De Commissie, gelast met het onderzoek betreffende de
schendingen van het volkerenrecht en van de krijgswetten en gebruiken, besluit dat de
hiernavolgende feiten als vaststaande moeten worden beschouwd: Het blijkt uit wel
bepaalde en overstemmende getuigenissen, dat, over de geheele streek van Aerschot, de
875 Duitschers zich schuldig hebben gemaakt aan ware gruweldaden. Een groot deel der
bevolking was van angst op de vlucht gegaan. Op hunnen doortocht hebben de Duitsche
troepen de hoeven, huizen en meubelen in brand gestoken, en met gewerschoten de
weerlooze burgers op den weg of bij hunnen veldarbeid gedood. Te Hersselt, benoorden
van Aerschot, werden 32 huizen in het dorp neergebrand; de molenaar en zijn zoon,
880 welke vluchtten, en ongeveer 21 andere personen zijn gedood geworden, terwijl toch
geen enkele Belgische soldatenmacht in het zicht was.

De Duitsche troepen zijn in Aerschot, een stad met 8.000 inwoners, op Woensdag 19
Augustus binnengedrongen. Niet de geringste Belgische wapenmacht was nog aanwezig.
Onmiddellijk na hunne aankomst hebben de Duitschers verscheidene huizen in brand
885 gestoken en in de Hamrestraat hebben zij 5 of 6 burgers, welke zij dwongen uit hunne
woning te treden, neergeschoten. 's Avonds, onder voorwendsel dat een hooger Duitsch
officier op de Groote Markt door den zoon van den burgemeester gedood was geworden,
of, volgens een andere lezing, onder voorwendsel, dat door den burgemeester en zijn
zoon eene samenzwering zou zijn beraamd geworden tegen den opperbevelhebber, hebben
890 de Duitschers al de mannen, welke zich in Aerschot bevonden, in hechtenis genomen.
Onmiddellijk werden er een vijftigtal op eenigen afstand van de stad gebracht, werden
in reeksen van vier geschaard en moesten opvolgentlijk zich op hoop zetten voor de
Duitschers, welke hen met gewerschoten of bajonnetsteken hebben afgemaakt. Meer dan
veertig werden op deze wijze vermoord. De Duitschers hebben de stad leeggeplunderd,

Naspeuringen van Paul Theelen: 31 augustus 1914

895 uit de woningen wegvoerende al, wat zij bemeesteren konden de meubelen en
brandkoffers openbrekende. Den volgenden dag hebben zij de burgers, welke den vorigen
dag waren aangehouden, in rangen van drie opgesteld; uit elken rang hebben zij eenen
900 man op drie genomen, zij hebben deze mannen met den burgemeester van Aerschot, den
heer Tielemans, zijnen zoon van vijftien en half jaar, en zijn broeder op ongeveer
honderd meters buiten de stad gebracht en ze neergeschoten. Vervolgens hebben ze de
andere inwoners van Aerschot gedwongen grachten te maken om hunne slachtoffers te
begraven. Gedurende drie dagen gingen ze voort met plunderen en branden. Ongeveer 150
inwoners van Aerschot moeten aldus omgebracht zijn geworden. Het grootste deel der
stad werd geheel verwoest. Vijfmaal hebben de Duitschers gepoogd de Hoofdkerk, die ze
905 geplunderd hadden, in brand te steken. De ambulanciers van het Roode Kruis, hoewel
den armband dragend van het Rood Kruis, werden niet ontzien. Een hunner verhaalt, dat
de Deutsche troepen op hem schoten, terwijl hij de gekwetsten opraapte, en
voortgingen met schieten, hoewel hij hun zijn armband had getoond. Bovendien werd
hij, den 19den dezer dienst doende in het hospitaal, den ganschen dag door bedreigd
910 en gebrutaliseerd. Een Duitsch officier n.l. vatte hem bij het hoofd en drukte den
loop van zijn revolver op zijn voorhoofd. Een brancardier, de zoon van den
gemeenteontvanger, die nochtans het kenteeken droeg van het Roode Kruis, werd op den
avond van 19 dezer in de Gasthuisstraat door de Duitschers gedood.
Uit al de getuigenissen blijkt, dat de burgerlijke bevolking van Aerschot in geenen
915 deele aan de vijandelijkheden heeft deelgenomen, dat geen enkel schot door haar werd
gelost. Al de getuigen zijn het eens, om te doen uitkomen hoe onwaarschijnlijk het
is, dat, zooals de Duitschers beweren, de zoon van den Burgemeester, een kind van
vijftien en een half jaar en een buitengewoon stille natuur, op een Duitsch officier
zou hebben geschoten, in den avond van 19 Augustus. Nog onwaarschijnlijker is de
920 voorstelling der Duitschers, volgens welke de Burgemeester een complot zou hebben op
touw gezet. Er dient opgemerkt te worden, dat, indien een Deutsche officier getroffen
werd op de Groote Plaats, - waarvan de getuigen echter onwetend zijn, - hij door een
verdaalden kogel kan getroffen geweest zijn, vermits de Deutsche soldaten op het
oogenblik in de nevenstraten in het wild aan het schieten waren, om de bevolking te
925 verschrikken. De burgemeester, - een zeer kalm man, - had trouwens herhaaldelijk al
zijnen medeburgers doen weten, door plakbrieven en strooibilletten, dat ingeval de
Duitschers binnenvielen, ze zich onthouden moesten van elke vijandelijke daad. De
plakbrieven hingen nog op de muren, wanneer de Duitschers binnenrukten, en werden hun
getoond. De Deutsche troepen, die langs de plaatsen trokken, dezerzijds van Aerschot
930 gelegen, begingen dezelfde wreedheden: ze vuurden op vluchtende burgers, plunderden
hunne woningen en brandden ze neer zonder eenige uitdaging. Te Rotselaer werden op
die wijze ongeveer 15 huizen afgebrand. Een Duitsch officier, zich tot een inwoner
wendend, wiens huis in brand stond, wilde dezen laatste onder bedreiging met zijn
revolver de bekentenis afdwingen, dat de brand door de Belgen was aangesticht. De man
935 protesteerde echter en deed opmerken, dat de Belgen den vorigen dag reeds de streek
hadden verlaten; waarop de Deutsche officier antwoordde, dat, ingeval de Duitschers
er het vuur hadden aangestoken, het moest zijn, dat de inwoners waarschijnlijk hadden
geschoten. Dit werd echter door al de getuigen tegengesproken. Daar ook hebben de
Duitsche troepen alles geplunderd, wat zij op hunnen weg vonden.

940 Tot nu toe heeft de commissie geene inwoners kunnen onderhooren van Diest en Thiemen,
welke steden den 18 en 19 Augustus 1914 waren bezet, en met welke alle verkeer
verbroken werd. Maar een inwoner van Schaffen, een dorp in de buurt van Diest, heeft
verklaard, dat dezelfde gruwelen bedreven werden in zijn dorp en de naburige
945 plaatsen, Lummen en Molenstede. Heel de streek werd verwoest. De Deutsche troepen
hadden hun vernielingswerk begonnen ongeveer op een uur afstand van Diest, langsheen
den steenweg van Diest op Beeringen. Naar Diest afzakkend brandden ze alles neer, wat
ze op hun weg ontmoetten: hoeven, huizen, meubelen. Te Schatten gekomen, staken de
Duitschers 't dorp in brand en vermoordden de enkele lieden, die zich nog in hun
huizen of op de straat bevonden. De getuige geeft de namen en adressen op van 18
950 personen, welke hij weet vermoord te zijn. Onder hen zouden zich bevinden: vrouw
Frans Luyckx, 45 jaar oud, met haar 12 jarig dochtertje; deze werden in een sloot
ontdekt en neergeschoten; het 9-jarig dochtertje van Jan Oeyen, dat werd
neergeschoten; André Willem, 23 jaar oud, koster, die aan een boom vastgebonden en
levend verbrand werd; Reynders Jozef, 40 jaar oud, gedood met zijn neefje van 10
955 jaar; Lodts, Gustave, 40 jaar oud en Marken Jan, 40 jaar oud: waarschijnlijk levend
begraven. De getuige verklaarde, dat hijzelf deze twee laatsten ontgraven had en hen
vervolgens op het kerkhof der gemeente begroef. Het dorp Rethy bij Turnhout werd
gedeeltelijk verwoest en beschoten den 22sten Augustus door zeventien Deutsche
ruiters, die het dorp waren binnengevallen. Een meisje van vijftien jaar werd door
960 een gewerschot gedood. Nog afschuwelijker feiten - indien het nog afschuwelijker

Naspeuringen van Paul Theelen: 31 augustus 1914

zijn kan, – werden door de Duitsche troepen gepleegd, tengevolge der nederlaag, die het Belgische leger hen te Mechelen toebracht. De stad Leuven met zijne kunst- en zijn wetenschappelijke schatten werd niet gespaard. Nieuwe verslagen zullen u eerlang worden toegestuurd.

965 De Secretarissen. De Voorzitter
E. de Brunswijck Cooreman
Orts.

970 Nota: De Commissie bestaat uit: Z. Ex. den heer Cooreman, Minister van State, voorzitter, Z. Ex. de Graaf Goblet d'Alviella, Minister van State, ondervoorzitter van de Belgische Eerste Kamer, de heer Rijcknans, Senator, de heer Strauss, Schepen der stad Antwerpen, de heer Van Cutsen, Eere-voorzitter van de Rechtbank te Antwerpen, leden, de heeren Ridder Ernst de Bunswijck, Hoofd van het Cabinet van Justitie, Orts, Legatieraadsheer, secretarissen.

975 **Uit Luxemburg.**

LUXEMBURG, 23 Aug. (Van onzen Luxemburgschen correspondent.) Nu de groote slag aan de Luxemburgsche-Fransche grens in vollen gang is, en de Duitschers met reusachtige troepenmassa's verder binnen Frankrijk dringen, nu men overal van groote Duitsche overwinningen spreken hoort, gaat er weder een tikje opleving door ons kleine landje, 980 vooral in de hoofdstad zelve, waar men nu weer wat vrijer ademt en om zelfbehoud de Duitschers nog meer overwinningen toewenscht. Luxemburg zag een paar dagen geleden nog duizenden jonge frissche soldaten, met de begeestering in de stralende oogen over de "Pont d'Adolf" tusschen de breede "Monteny-avenue" passeeren met het doel naar Longwy te trekken, thans komt langs dienzelfden weg van het oorlogsveld een droevige 985 stoet van gewonde strijders, de handen of het hoofd met doeken gewonden, bleek, en de oogen vol smart, met gehavende uniformen, sul neerliggend op wrakke karren en wagens, die hen voeren ter verpleging in de ziekenhuizen van Luxemburg. Uit dit groote gewonden-transport, dat van den breeden weg ven Longwy komt, blijkt wel met ontzettende duidelijkheid, dat de Duitschers hunne prachtige overwinning op de 990 Franschen zeer duur hebben moeten betalen. Achter dien droevigen stoet, die de licht-en zwaar gewonden naar Luxemburg voert, komen met slependen gang, de wanhoop in de oogen, de talrijke vluchtelingen, die in het groothertogdom aan de grenzen in levensgevaar verkeerden, hun platgetrapte akkers en rijk-bloeiende velden verlatende, om heil te zoeken in een overhaaste vlucht. Boeren, die al hun huisraad op wagens 995 hebben geladen met weenende vrouwen er achter, meer gegoeden, die in huur-rijtuig al hun snel-verzamelde bagage geborgen hebben, trekken schreiend langs den weg, waar in groote getale de Luxemburgers hen afwachten om hulp te bieden, en menigeen een traan in de oogen welt, bij den verschrikkelijken aanblik van zooveel menschelijke ellende.

1000 In Luxemburg worden vele gewonden met zorg en toewijding verpleegd, zoodat de hoofdstad niet alleen als snel-geïmproviseerde vesting den Duitschers van hooge strategische waarde is, maar ook als verblijfplaats voor hunne gewonden goede diensten bewijst. Men hoort met veel sympathie en dankbaarheid onder de militairen over onze groothertogin spreken, die in hare bekende edele goedhartigheid een groote 1005 som gelds schonk aan het Duitsche Roode Kruis. In de voorsteden, waar vele Duitsche zusters de zieken verzorgen, zijn tal van gewonden ondergebracht; op de Tisch-markt, waar de Franciscanessen een groot ziekenhuis hebben, liggen vele Duitsche gewonde soldaten, die door een bijzondere toewijding hunner landgenooten liefdevol verpleegd worden. Ook in het gesticht, dat aan de Arlonerstrasse grenst, zijn vele gewonden in 1010 de laatste dagen binnengebracht, ofschoon het grootste getal der gewonden doorreist naar Trier, waar op groote schaal de meest geschikte maatregelen zijn getroffen voor het verblijf van zieke en gewonde soldaten, en inrichtingen bestaan, die, onder medisch opzicht, zooals alles trouwens in het Duitsche leger, van een eerbied-afdwingende organisatie getuigen. Bij de groote offervaardigheid, die men bij de 1015 inwoners van Luxemburg aantreft, ten opzichte van de Duitsche gewonde soldaten, zijn er toch nog in de hoofdstad eenige elementen, die de rust en de goede verstandhouding tusschen burgers en militairen dreigen te verstoren, en krijgen de gendarmen, die onder het militaire bestuur toch in actieven dienst zijn gebleven, werk genoeg om de anti-Duitsche opstootjes te onderdrukken. Men wete, dat in eene der voorsteden – 't 1020 zijn eigenlijk dorpen, waar de bewoners boos worden, als men hun dorp niet met den weidschen naam van voerstad betitelt, – vele Duitschers wonen, die om financieele reden of anderszins uit Duitschland, hierheen zijn getrokken. Tusschen hen en de daar verblijvende Luxemburgers heerscht altijd strijd, ook in vrede-tijd, zoodat Zondagsavonds de politie daar handen vol werk heeft, een omstandigheid die er niet op 1025 verbeterd is, sinds het militaire bestuur de teugels in handen heeft en nu, meer dan ooit, de meest onrustbare gevolgen kan hebben. Van uit deze volkrijke buurten doen

1030 dan praatjes over Duitschers en militaire maatregelen de ronde, waaien verder in
breederen kring, en zouden de militairen kunnen verplichten tot het nemen van strenge
maatregelen. Minister-president mr. Eischen, dit gevaar overwegende, heeft een
1035 proclamatie laten publiceeren, waarin den inwoners der stad ten strengste wordt
verboden hun verontwaardiging te uiten betreffende het verblijf der Duitsche
militairen in de stad, ook Mgr. Koppes, bisschop van Luxemburg, heeft het katholieke
volk gebeden, tot het einde toe, rustig en waardig zich te gedragen in de benarde
omstandigheden, waarin het groothertogdom thans verkeert.

Uit Deutschland.

1040 DÜSSELDORF, 22 Augustus. (Van onzen Duitschen correspondent.) Deutschland bezit een
ontzagwekkend wapen in zijn Zeppelins. Al de anderen, de Parsivals (slap systeem), de
Gross (half-star systeem), de zoogenaamde "Militärluftschiffe" treden op den
achtergrond. Schütte Lanz, het eenige geheel houten systeem tegenover het alluminium
van Zeppelin, kan maar één schip ter beschikking stellen. Zeppelin beheerscht alles.
Wat heeft men in vreedstijd niet geschreven over de minderwaardigheid der groote
1045 luchtschepen in oorlog. En wat is er van dit alles bewaarheid? Niets anders, dan dat
de aan Deutschland vijandelijke bladen voortdurend beweren, dat weer een Zeppelin
vernietigd is. Beweren, want het is niet zoo. De schitterende heldendood van den
Franschen vlieger Garros boven Toul bleek een ergerlijke fabel te zijn, tenminste
geen Zeppelin vernielde hij. De Zeppelin, die boven Luik kruiste en naar beneden
gehaald werd door Belgisch vuur, kwam heelhuids naar Keulen terug, waar ik hem zelf
1050 in zijn loods zag. Alleen het hulsel was hier en daar doorboord, en twee ballonets.
En ook niet de andere Zeppelins is het zoo gegaan. Zij zijn alle neergeschoten, maar
tevens naar Deutschland weergekeerd. Ik dacht aan Abraham de Winter, die in der tijd
van de Hollandsche schutterij zong, dat het zoo heerlijk was "voor 't vaderland te
sneven, maar toch te blijven leven." Neen, de dertien Zeppelins, die het Deutsche
1055 leger bezit, kruisen thans iederen dag nog door de luchten. Alle vliegtuigen zijn
thans gemobiliseerd. Met de balons vormden zij het derde wapen van het Deutsche Rijk.
En thans snellen de verkenners door de luchten, thans vliegen zij, bommen meevoerend
door uitgestrekte gebieden van Europa en brengen overal schrik en ontsteltenis. De
Franschen blijven natuurlijk ook niet onledig in het luchtruim. Maar hier hoort men
er weinig van. Een paar maal slechts werd een Fransch vliegtuig gezien. Men heeft er
1060 zich tegen gewapend.

In Aken zag ik gisteren Deutsche vliegtuigen bij tientallen en ik bewonderde de
doodsverachting der vliegers. Er kwam een militair bevel. Dadelijk snorde een motor
en een vliegtuig was in de richting van België verdwenen. Vanmorgen was ik aan den
Rijn. Geweldig en ontzaglijk spande de reusachtige brug zich over den Duitschen
1065 stroom, "der deutsch ist und deutsch soll bleiben". Machtig rees de leeuw midden op
de brug als een beeld van rustige kracht. Hoe vreedzaam en gelukkig lagen de
bloeiende velden aan de oevers van de rivier. Hollandsche schepen met de Hollandsche
vlag in top werden gesleept naar Keulen toe. Zoo stil was het, zoo rustig. Plotseling
dreven twee Zeppelins van den kant der stad naar den stroom. Zilveren gevaarten, zoo
1070 sierlijk, zoo natuurlijk, zoo van zelf sprekend. Deutschland's vlag wapperde onder
hun gondels. Ik zag de kanonnen op de spits der schepen. Voor hen uit vlogen twee
"Tauben", monoplanen in den vorm van duiven en vèr achter de twee schepen kwam nog
een paar vliegtuigen opgedaagd. Het was schitterend. De moderne luchtvaart! Menig
1075 lezer zal zich nog herinneren, hoe angstig het machtig Albion indertijd werd, toen de
eerste zegetocht der Zeppelins bekend geworden waren. Ik houd mij overtuigd, dat
Albion, het ongenaakbare, nog binnen korten tijd zeer onaangenaam met de Zeppelins
zal kennis maken. Hier heerscht de algemeene meening, dat eerst Frankrijk moet
overwonnen worden en dat dan de geheele luchtvaart tegen Engeland zal werden mobiel
gemaakt. En ik voor mij twijfel daar niet aan. Heeft niet een Zeppelin reeds bij Luik
1080 ontzaglijke diensten bewezen door het werpen van bommen op een fort? De tijd zal niet
ver meer zijn, dat de Engelsche vloot vergeefs beschutting zal zoeken tegen de bommen
der Zeppelins. En zal dan de Deutsche vloot, die de taktiek van Fabius Cunctator
volgt en veilig achter de blokkades van Helgoland blijft, zich dan in open zee
vertoonen, om een worsteling aan te gaan, waarvan de geslachten der vorige eeuwen
1085 zich geen denkbeeld hebben kunnen vormen? Ik sta aan den Rijn. Laag hangt de zon in
een gulden bed van wolken. Het is of die trotsche schepen daar boven mij koers zetten
naar Zonneland. Bloedig kleurt zich de zon. En ik denk er met ontzetting aan, dat
deze resultaten van jaren en jaren vrede thans elementen van vernieling geworden zijn
1090 in den krijg der volkeren van Europa tegen elkander. Aan den verren horizon
verdwijnen de luchtschepen, zonder twijfel zijn zij op weg naar België.

Dezer dagen sprak ik verscheiden heeren doctoren van den "Volksverein für das

Katholische Deutschland". Ik was zeer nieuwsgierig, wat deze heeren, die jaar in jaar uit op den uitkijk zitten naar den economischen toestand van het Duitsche volk, over den oorlog dachten. Het gelukte mij, verschillende heeren van den Volksverein te kunnen interviewen. Ik sprak o.a. de heeren dr. Lorenz Pieper, dr. W. Hohn en dr. Muller. Ik vroeg o.m. wat men over het resultaat van den oorlog dacht? Alleen heel zware verliezen van Frankrijk en Engeland – meende men – zouden op den duur Deutschland verdere krijgstoerusting en de eeuwige economische en politieke verontrusting kunnen bespreken. Als Frankrijk nu maar eerst zou inzien, dat het niets meer tegen Deutschland vermocht, dan zou er pas rust komen in Europa. Maar dat paste nu eenmaal niet in het plan van Engeland, dat altijd de mogendheden tegen elkaar uitspelen wil. Half doodbloeden mochten alle mogendheden, maar geen enkele zou zijn macht mogen uitbuiten na een eventueele overwinning, vooral niet Duitschland. Ook niet als dooreen overwinning van Deutschland de vrede in Europa voor lange tijden zou kunnen bevestigd; worden. Ik vroeg, of de heeren dachten, dat Engeland door den aangevangen Europeeschen oorlog zou kunnen gedwongen worden, in de toekomst een politiek te volgen, die aan Deutschland ruimte en lucht zou geven, om zich verder naar recht en rede te ontwikkelen. Vrijwillig nooit luidde het eenparige antwoord. De historie liet deze hoop niet toe. De ultima ratio, de oorlog, het harde gericht over de volkeren, moest eerst zijn onverbiddelijk oordeel vellen. Nu stond Frankrijk op de eerste plaats tegen Deutschland. Maar eigenlijk was Engeland de hoofdvijand. En dat land had zich reeds gedwongen gezien, Frankrijk met troepen te ondersteunen, omdat het anders zag, dat zijn (Engeland's) overdreven aanspraken op de wereldmacht aan het wankelen zouden gaan. Daaraan zag men, dat de tijden veranderd waren. Engeland kon niet meer andere volken alléén Engeland's veldslagen laten leveren. De brand was er. De historie kon een nieuw blad beginnen, of beter, een nieuw boek.

Berichten uit Deutschland.

1120 BERLIJN, 30 Aug. (Part.) Prof. de Groot, die in 1913 naar de Berlijnsche universiteit uit Leiden werd beroepen, heeft de helft van zijn salaris aan het Rijk afgestaan, als oorlogsbijdrage.

1125 BERLIJN, 30 Aug. (Part.). De keizer en de keizerin zijn in den middag van den 26en te Bad Nassau aangekomen en hebben eenigen tijd vertoefd in het slot van Freiherr von Stein. Zij hebben verscheidene uren in afzondering doorgebracht. Daarna hebben zij de talrijke gewonden soldaten in Bad Nassau bezocht. De keizerin bezocht bij haar terugkeer naar Homburg het Kurhaus en het hospitaal.

1130 BERLIJN, 30 Aug. (Part.). De Deutsche landweer wordt naar België gezonden voor den etappendienst.

Dumdum-kogels.

1135 BERLIJN, 30 Aug. (Wolffbureau.) Te Longwy is een toestel gevonden, dienende om geweer en karabijnkogels van boven af te platten en te voorzien van een van den kop uitgaande trechtervormige uitboring. In de tassen van Fransche en Engelsche soldaten zijn reeds een groot aantal dumdum-kogels gevonden. Door verwijdering van een deel van de uit hard metaal bestaande kogelmantelspits, komt bij een stoot de zachtere kogelkern naar voren, plat zich af en veroorzaakt zeer pijnlijke wonden. 1140 Deutschland zal zich genoodzaakt zien over te gaan tot buitengewoon scherpe maatregelen, wanneer deze door het volkenrecht verboden kogels nog langer door de vijanden zullen worden gebruikt.

De Samoa-eilanden.

1145 LONDEN, 30 Aug. (Reuter). De stad op de Deutsche Samoa-eilanden, die door een Engelsche expeditie werd belegerd en zich op 29 dezer heeft overgegeven, was de hoofdstad Apia.

China en Japan.

1150 NEW-YORK, 30 Aug. (Reuter). Uit een hier uit Peking ontvangen telegram valt op te maken, dat China het aanbod van Japan, om alle ongeregelheden in China tijdens het conflict in Europa te onderdrukken, van de hand heeft gewezen.

Men zie verder voor den Oorlogstoestand het Tweede Blad en de Laatste Berichten.

1155 Amsterdam, 31 Aug. 1914.

BUITENLAND.

GEMENGDE BERICHTEN.

"Opvallend veel geestelijken"?

1160 Te Munster is een Duitsch krijgsgevangenenkamp ingericht. De correspondent van het
"Berl. Tagebl." bracht daar een bezoek en vertelt er op ruwe wijze over: "Ook een
groot aantal Belgische civilisten vertoeven hier als krijgsgevangenen. Het zijn die
beesten, die uit de huizen op onze argelooze troepen schieten en voor de aankomst der
1165 Duitsche soldaten reeds allerlei gruweldaden tegenover Duitsche burgers bedreven.
Zelfs bij de inlevering te Munster werden bij deze onmenschen nog afgesneden vingers
met ringen gevonden. Eenige gevangenen van deze soort trachtten dezer dagen te
ontvluchten. De gerechte straf zal deze Belgen, waaronder zich opvallend veel
geestelijken bevinden, spoedig treffen. Twintig tot dertig zijn door den krijgsraad
reeds ter dood veroordeeld." Is het verhaal, dat "opvallend veel geestelijken" tot
1170 deze "beesten" behooren, die afgesneden vingers met ringen meedroegen, wellicht ook
de uiting eener anti-clericale verbeelding?

De zegen der kardinalen.

1175 Zaterdag l.l., tusschen Boulogne en Parijs, hebben de Engelsche troepen de twee
Engelsche Kardinalen Bourne en Gasquet ontmoet, die zich naar het Conclaaf begaven.
Hun trein stond stil en een andere trein met Engelsche troepen kwam voorbij. Onder de
soldaten waren er vele Ieren, die allen een eikenblad droegen op hun hoofddeksel. De
Kardinalen werden aanstonds herkend en toegejuicht; zij verschenen aan het portier.
Aanstonds vielen de Ieren op de knieën en de twee Kardinalen schonken hun den zegen,
1180 zeggende: "God zegene u, mijne kinderen." De protestanten zelfs waren diep geroerd
door dit treffend tooneel, en allen, soldaten en officieren, toonden den grootsten
eerbied voor de twee prinsen der Kerk.

Het Conclave.

1185 Nu hedenavond het H. College van Kardinalen bijeenkomt in Conclave, en zich als van
zelf de vraag opdringt, wanneer ongeveer de Pauskeuze bekend zal kunnen het wellicht
van pas eraan te herinneren, dat na het overlijden van wijlen Paus Leo XIII de
Kardinalen in Conclave gingen op Vrijdagavond 31 Juli, terwijl het eindresultaat der
stemmingen eerst viel op den morgen van den 4den Augustus omstreeks kwart over elven.
1190 Het onwettig ingrijpen van Oostenrijk vertraagde toen eenigermate het verloop der
stemmingen. Thans, nu ten gevolge der wijze en practische beschikkingen van den
overleden Opperpriester een sneller verloop te voorzien is – daar er op één dag in
plaats van twee vier stemmingen kunnen plaats hebben – mogen wij, indien althans de
telegrafische verbindingen niet al te sterk gestoord blijken – den uitslag
1195 waarschijnlijk vroeger tegemoet zien.

Een dappere.

Onder de Fransche gewonden bij de gevechten in den Elzas bevond zich ook een
infanterist, wiens rechterarm geamputeerd was. Alvorens het slagveld te verlaten had
1200 hij zijn arm medegenomen, daar hij niet wilde, dat zijn lichaamsdeel in handen der
Duitschers zou vallen.

VORDERINGEN OP EN SCHULDEN AAN HET BUITENLAND.

Men deelt ons mede, dat na gehouden besprekingen met Z. E. den minister van Landbouw,
1205 N. en H. door een comité van belanghebbenden uit grootindustrie, handel en
scheepvaart pogingen in het werk gesteld zullen worden, teneinde te geraken tot de
uitwisseling en verrekening van Nederlandsche vorderingen op en Nederlandsche
schulden aan het Buitenland. Eene desbetreffende oproeping aan de belanghebbers is
binnenkort te verwachten. Z. E. de minister van Landbouw, N. en H. heeft aan het
1210 comité toegezegd om, voor zooveel zulks later mogelijk mocht blijken, het plan van
Regeeringswege te bevorderen.

Laatste Berichten.

DE OORLOG.

1215 **De verwoesting van Leuven.**

BERLIJN, 31 Aug. Het Duitsche Ministerie van Buitenlandsche Zaken seinde aan de
keizerlijke generaal-consulaten d.d. 30 Aug.: De stad Leuven was door de overheden
overgegeven. Maandag 24 Augustus begonnen in Leuven de troepenontladingen. De
inkwartiering en het verkeer met de inwoners had heel vriendschappelijk plaats. In
1220 den namiddag van Dinsdag 25 Aug. rukten troepen op het bericht van een op handen
zijnden aanval tegen Antwerpen uit. De bevelvoerende generaal begaf zich in een
automobiel naar het front, waar zich slechts eenige kolonnes en troepen ter
bescherming van den spoorweg bevonden. Het landstormbataljon bleef achter. Toen de
tweede afdeeling van het generaalcommande den bevelvoerenden generaal met de paarden

1225 wilde volgen en op de markt aantrad, werd uit de huizen rondom geschoten. Alle paarden werden neergelegd en vijf officieren gewond. Een hunner zwaar. Ter zelfder tijd werd het vuur geopend op ongeveer tien andere plaatsen in de stad. Eveneens werd geschoten op de op het Stationsplein halt houdende, juist binnengekomen troepen en op een binnenloopenden soldatentrein. Dat er stelselmatig samenwerking
1230 bestond tusschen den uitval uit Antwerpen en de beschieting te Leuven is boven twijfel verheven. Twee priesters, die bezig waren patronen te verdeelen, werden volgens oorlogsrecht op het Stationsplein doodgeschoten. Het straatgevecht duurde tot Woensdag 26 Augustus des namiddags, toen het den inmiddels aangekomen sterkere troepen gelukte den toestand meester te worden. De stad en de noordelijke voorstad
1235 brandden op verscheidene plaatsen. Op dit oogenblik zijn zij vermoedelijk afgebrand. Van de zijde der Belgische regeering was sedert langen tijd een algemeene opstand des volks tegen den binnengetrokken vijand georganiseerd. Er waren wapendepots aangelegd, waarin ieder geweer met den naam van den te bewapenen burger was voorzien. Een spontane volksopstand is op de Haagsche vredesconferentie op voorstel van kleine
1240 staten erkend als volkenrechtelijk, voor zoover de wapens openlijk zouden gedragen worden en de krijgswetten nagekomen, maar hij is slechts te dulden als bestrijding van een aanrukkenden vijand. In het geval van Leuven had zich de stad reeds overgegeven en de bevolking had daarna afgezien van allen tegenstand. De stad was door onze troepen bezet. Desondanks viel de bevolking van alle zijden de bezetting
1245 aan en de aanrukkende troepen, die in verband met de vreedzame houding der inwoners, binnenkwamen per spoor of auto, werden moorddadig beschoten. Het gold dus hier niet een middel van afweren, door het volkenrecht gebillijkt, ook niet een geoorloofde krijgslist, maar een sluipmoord op groote schaal door de burgerbevolking, en wel te verwerpelijker, omdat hij reeds langen tijd was voorgenomen. De wapenen werden niet
1250 openlijk gedragen. Vrouwen en jonge meisjes namen aan den strijd deel en staken de gewonden de oogen uit. De barbaarsche houding van de Belgische bevolking in bijna al de door ons bezette gebieden, heeft ons tot de scherpste tegenmaatregelen niet alleen gerechtigd, doch in het belang van ons zelfbehoud ook gedwongen. De felheid van den tegenstand der bevolking blijkt daaruit, dat te Leuven meer dan 24 uren noodig waren
1255 om hare aanvallen te onderdrukken. Dat bij deze gevechten de stad Leuven voor het grootst gedeelte vernietigd werd, doet ons zelve diep leed. Zulke gevolgen zijn natuurlijk door ons niet beoogd, doch kunnen bij den schandelijken tegen ons gevoerden vrijeschuttersoorlog niet vermeden worden. Wie het goedaardige karakter onzer troepen kent, zal niet in ernst kunnen beweren, dat zij neiging gevoelen tot
1260 onnoodige wreedheid of zelfs tot het aanrichten van verwoesting. De volle verantwoordelijkheid voor het gebeurde, drukt op de Belgische bevolking, die zich buiten het recht en de wet geplaatst heeft, en op de Belgische regeering, die met misdadige lichtvaardigheid de bevolking heeft voorgelicht op een wijze strijdig met het volkenrecht en haar tot tegenstand heeft aangeprikkeld, en die ook, ondanks onze
1265 herhaalde waarschuwing na het geval van Luik niets gedaan heeft, om haar weer vredelievend gestemd te maken.

ANTWERPEN, 30 Aug. (Eigen bericht). In de Gentsche bladen wordt nog medegedeeld, dat de burgemeester van Leuven en Mgr. Coenraets, vice-rector der hoogeschool
1270 gefusilleerd zijn. Er werden 60 der voornaamste ingezetenen als gijzelaars gevangen gezet. Te Campenhout, een dorp bij Leuven, werden de mannen van de vrouwen en kinderen gescheiden en opgesloten. De priesters kregen toelating bij het volk te komen en biecht te hooren. Daarna fusillade.

1275 **De zeeslag bij Helgoland.**

LONDEN, 31 Aug. (Reuter's bijzondere dienst.) Het persbureau publiceert een volledig relaas van het optreden der marine bij Helgoland. Het doel van dat optreden was om te trachten door een groote strijdmacht van torpedojagers de Duitsche torpedovaartuigen en lichtere oorlogsschepen van de basis af te snijden en dan in open zee aan te
1280 vallen. De torpedobootjager, die aan het hoofd van de linie voer, werd eerst aangevallen door twee Duitsche kruisers. Een hevig gevecht volgde, dat vijf-en-dertig minuten duurde en over een afstand van drieduizend yards werd geleverd. De jager beliep eenige averij, maar sloeg de Duitsche kruisers af van welke een door de zesmil. kanonnen ernstig beschadigd is. Later werd de torpedojager door twee andere
1285 kruisers in gevecht gewikkeld. Met een anderen jager en het eskader lichte kruisers werd daarop de "Mainz" tot zinken gebracht. Intusschen was de snelheid van den torpedobootjager tot tien knopen verminderd, vele kanonnen waren buiten gevecht gesteld, maar gelukkig naderden Britsche slagkruisers, toen de jager opnieuw door eenige Duitsche kruisers zou worden aangevallen. De slagkruisers vervolgden de
1290 aanvallers en boorden deze in den grond. Hoewel men van de vijandelijke

1295 torpedobootjagers slechts twee heeft zien zinken, is het wel zeker, dat de meeste van
de achttien of twintig booten, die in den strijd waren gewikkeld, ernstig beschadigd
zijn. Zij konden alleen door een vlucht in zeer verspreide linie ontkomen. De
operatiën ter zee hebben, zegt het persbureau, het superieure artillerievermogen van
1300 de Britsche torpedojagers getoond, die zonder eenige aarzeling het aandurfd en met de
vijandelijke kruisers. De Britsche torpedojagers hebben groote gevaren geloopt bij
de redding van te water geraakte Duitschers. Engelsche officieren verklaren, dat zij
Duitsche officieren zagen, die op hun eigen mannen, die te water lagen, met pistolen
schoten. Een torpedojager, bezig met de redding van gewonden, werd door een Duitschen
1305 kruiser teruggedreven en moest twee harer booten in den steek laten. Een Engelsche
onderzeeër echter kon de opvarenden in veiligheid brengen. De bemanning van vijf
Duitsche schepen, van wie men weet, dat ze gezonken zijn, kan op 1200 man worden
geschat, die op een driehonderdtal na, omgekomen zijn. De verliezen van de andere
Duitsche schepen moeten groot zijn.

De toestand te Parijs.

1310 PARIJS, 25 Aug. Van onzen Parijschen correspondent. (Vertraagd). De tegenslagen, welke
de Engelschen en Franschen tusschen Bergen en Luxemburg troffen, hebben hedenochtend
een sombere stemming in de stad gebracht. Men verwijt de regeering, dat zij ons nog
erger dingen verborgen houdt en het publiek is zeer zenuwachtig. De bladen mogen geen
berichten van hun bijzondere correspondenten te velde publiceeren. Er zijn intusschen
dadelijk officieele pogingen gedaan, om de neerslachtige stemming als ongemotiveerd
te bewijzen. Het heet, dat de troepen der verbondenen er goed voorstaan en dat zij
1315 alle aanvallen krachtig hebben terug geslagen. In het geheim wordt ernstig gearbeid
aan de verdediging der fortificaties der hoofdstad en in de stad worden veel vee en
levensmiddelen bijeengebracht.

1320 PARIJS, 30 Aug. (via Londen). Het ontbreken van alle berichten over de
krijgsbedrijven sedert eenige dagen, moet aan totale uitputting der troepen over en
weer worden toegeschreven. Eerst begin dezer week kunnen nieuwe operaties worden
tegenmoet gezien.

De gemoedstemming te Berlijn.

1325 BERLIJN, 31 Aug. (Eigen bericht.) Ieder lichaam en ook ieder particulier persoon,
gaat zich geleidelijk ontdoen van internationaliteits-kenmerken, om slechts zijn
zuiver nationale kleur over te houden. De keizerlijke automobiëclub heeft ettelijke
buitenlandsche, hooggeplaatste eereleden eenvoudig geroyeerd. De voorzitters en
1330 ondervoorzitters der Belgische, Fransche, Engelsche en Russische zusterclubs, die als
eereleden bij de "Kaiserliche" waren ingeschreven, heeft dit lot getroffen, alsmede
graaf Recope, den eerevoorzitter van het internationale motorjachtverband. Van de
gewone leden is slechts de Russische gezant van Swerbejew geschrapt en van de
buitengewone leden de gezanten en gezantschapsraden en andere functionarissen der
vijandige mogendheden. Bekende namen als graaf Van Limburg Stirum, baron Van Zuylen
1335 van Ryevelt, Artur Stanley, Jules Cambon komen op het register der uitgewezenen voor.
Een ander staaltje van vaderlandsch purisme leverde de chef van den Generalen Staf,
Von Moltke, die zijn Engelsche, Japansche en Russische ordeteekenen ten behoeve van
het Roode Kruis heeft laten verkoopen.

Frankrijk's verweer.

1340 PARIJS, 31 Aug. (Reuter.) De Minister van oorlog heeft besloten de lichte 1914
onder de wapenen te roepen, evenals de oud-reservisten.

GEMENGD NIEUWS.

Een 14-jarige krijgsgevangene.

1345 Men meldt ons uit 's Gravenhage, d.d. 29 Augustus: Gisteravond kwam alhier uit
Amsterdam aan de 14-jarige visschersknaap Michiel Overduin, die met de bemanning van
een Duitschen logger door de Engelschen was gevangen genomen. De ouders van den knaap
vertrokken verleden jaar van Scheveningen naar Duitschland, waar de man werk vond in
het touwvak. De jongen maakte pas zijn tweede zeereis. Het Duitsche schip, de "Luise"
1350 was bemand met 3 Duitschers en 10 Hollanders. Men vertrok vóór den oorlog en bevond
zich ongeveer 3 weken op zee, toen het schip gepraaid werd door de "Vlaardingen 52,"
die mededeelde, dat de oorlog was uitgebarsten. De "Luise" lag juist aan de vleet; de
bemanning ging dadelijk "halen" en bleek weder 10 kantjes te hebben gevangen. Doch
1355 reeds den volgenden ochtend daagden 7 à 8 Engelsche oorlogsschepen op. De bemanning
van het Duitsche schip werd aan boord genomen van de Engelsche oorlogsschepen, die,
naar de knaap ons mededeelde, met twee schoten het visschersschip deden zinken.

1360 Twaalf dagen bevond de knaap zich als krijgsgevangene op een Engelsch schip de "Commonwealth" en vervolgens nog 4 dagen als zoodanig te Leith. Hij sliep er in een tent en kreeg er, naar hij verhaalt, goed te eten. Toen werd aan de Hollanders toegestaan naar hun vaderland terug te keeren. Maandag vertrokken ze met de "Pluto" naar Amsterdam.

DE OORLOG.

1365 **Van het Oorlogsterrein in het Westen en in het Oosten. — De actie ter zee. — Een betooging van neutralen te Berlijn. — De toestand in België.**

De toestand op het Westelijk en op het Oostelijk oorlogsterrein.

1370 Terwijl de Berlijnsche bladen den toestand in Noord-Frankrijk — na den grooten slag — aldus voorstellen, dat thans de veldtocht in het Westen door de Duitschers reeds gewonnen is, en verzekeren dat den Engelschen de terugtocht werd afgesneden, beweert lord Kitchener in een door hem over dezen vierdaagschen veldslag gepubliceerd rapport het tegenovergestelde. De positie der verbondenen is, zegt hij, schitterend en de zegepraal zeker, terwijl de Engelsche troepen overal prachtig hun aftocht wisten te dekken. De slag, zoo meldt hij, begon Zondag bij Bergen. De aanvallen waren zeer hevig; zij werden door de Engelschen afgeslagen. "Maandag deden de Duitschers met een groote legermacht krachtige pogingen om den terugtocht van het Engelsche leger af te snijden en het in de vesting Maubeuge te dringen. De pogingen werden echter verijdeld. De verliezen, door den vijand in twee dagen geleden, overtreffen verreweg die van de Engelschen. Op 25 Aug. zetten de Engelschen hunnen terugtocht voort onder voortdurende gevechten, die echter niet zóó hevig waren als op de twee voorafgaande dagen. In den nacht van 25 Aug. bezetten de Engelschen de lijn Kamerrijk—Lecateau—Landrecies. Het voornemen was op 26 Aug. met het aanbreken van den dag den terugtocht te hervatten. Vijf Duitse legerkorpsen deden echter een aanval, die den Engelschen weinig nadeel berokkende. Zij namen na al deze roemrijke daden eenige rust, daar zij versterkingen hadden gekregen, dubbel zoo groot als de verliezen, welke zij hadden geleden en zijn thans weder gereed voor een volgend gevecht. De Franschen hadden den hevigen schok te doorstaan van den aanval op 28 Aug. De brigade Engelsche cavalerie nam deel aan dezen strijd. Het was een schitterend gevecht tegen de Duitse cavalerie, en zoo hevig, dat de terugtocht eerst 's middags kon worden voortgezet. Dit gevecht was één der hevigste, die tot dusverre werd geleverd, de Britsche troepen hielden zich echter prachtig in het artillerie-vuur, sloegen den vijand terug en doorstaken met hunne lansen een groot aantal vluchtende vijanden". Zooals men ziet, geeft deze lezing een geheel anderen totaal-indruk dan die van Duitse zijde, van generaal-kwartiermeester von Stem. In elk geval schijnt er thans, na den Homerischen kamp tusschen de beide geweldige legermachten, eenige rust ingetreden. Men moet aan beide zijden zijn gewonden verplegen en zijn dooden begraven. Hoe ontzaglijk groot zal het getal daarvan zijn! Ook de oorlogscorrespondent van de "Times" te Amiens maakt gewag van het heldhaftig gedrag der geallieerden, doch toont lang niet hetzelfde optimisme als lord Kitchener. De verliezen der Engelschen, zegt hij, waren aanzienlijk. Hij zag de vernietigde overblijfselen van vele regimenten, maar geen oogenblik gebrek aan discipline, geen paniek. Alle divisies waren in actie; vele verloren een groot deel der officieren. Ook de Duitse verliezen moeten zeer groot geweest zijn.

1405 De Fransche staf heeft intusschen, aldus luidt zijn oordeel, zonder twijfel de Duitse legermacht in België onderschat, en deze laatste was waarschijnlijk in den Elzas, achter den dekmantel der voorposten, veel geringer dan werd verondersteld, doch de Duitse bevelhebbers deden hun manschappen voortrukken alsof zij een onuitputtelijken toevoer hadden. Hun succes van het oogenblik is, volgens den "Times"-man, te danken aan overmacht van manschappen, machinegeweren, cavalerie, verkenningsdienst door Zeppelins en aëroplanes, alsmede buitengewone bewegelijkheid. In het Oosten — op de Oostenrijksch-Russische en Pruisisch-Russische linie — vechten groote legermachten met afwisselend succes. Zooals wij reeds in ons ochtendblad meldden, hebben de Russen bij Tannenberg, Hohenstein en Ortelsburg zware verliezen geleden, doch elders — bij Thorn en Graudenz, voor welke steden zij het beleg hebben geslagen met veel en zwaar belegeringsgeschut — gaat het hun (volgens een officieel bericht uit Sint Petersburg) blijkbaar iets meer voor den wind. De Russen blijven — zegt dit Russische communiqué — met verwoedheid aanvallen over het geheele front. Óók over dat hetwelk gericht is tegen Oostenrijk. Zoo wisselen overwinnings- en nederlaagberichten van Russische, Duitse en Oostenrijksche zijde elkaar af zonder dat men zeggen kan, wie op dit oogenblik in het Oosten de baas is. Vooral niet: wie dit na eenige dagen zijn zal — vanwege den geweldigen troepenvoorraad waarover de Russen beschikken. Intusschen zijn èn de slag bij Krasnik èn die bij Ortelsburg voor

1425 hen nederlagen van beteekenis geweest. Van Engelschen kant wordt gemeld dat in geheel Oost-Pruisen tot Koningsbergen en van Tilsit zuidwaarts tot de Poolsche grens, de spoorwegen zijn overgelegd op Russische spoorwijdte, zoodat er thans spoorwegverbinding bestaat van Sint Petersburg tot Insterburg. De Russen vorderen gedurig.

Engelsche en Fransche actie ter zee!

1430 Gaat tegelijk met de Britsche vloot in de Noordzee, de Fransch-Engelsche oorlogsmarine in de Middellandsche Zee optreden tegen Oostenrijk? Men zou het opmaken uit het ietwat ostentatieve bericht – van het Londensche persbureau – volgens hetwelk de opperbevelhebber der Fransche vloot admiraal Boué de la Peyrère het bevel over de gecombineerde Fransch-Engelsche zeemacht in de Middellandsche Zee thans aanvaard heeft. In afwachting van nadere bijzonderheden over het kanongebulder, dat langs de Hollandsche kust vernomen is en hetwelk doet vermoeden dat opnieuw een zeeslag heeft plaats gehad, zij de aandacht erop gevestigd dat de Duitsche oorlogsmarine in deze laatste dagen een viertal snelle kruisers – hoofdzakelijk bestemd voor den verkenningsdienst – verloren heeft n.l.: de „Magdenburg" (in de golf van Finland opgeblazen) de "Köln", „Mainz" en „Ariadne" (in den slag bij Helgoland gezonken). Volgens de Engelsche bladen namen aan het gevecht bij Helgoland deel: vier machtige slagkruisers en vier kleinere snelle kruisers benevens sterke Engelsche flottieljes torpedojagers. Over deze geheele scheepsmacht, waartegen de veel zwakkere Duitsche macht het moest afleggen, werd het bevel gevoerd door de schouten-bij-nacht Beatty, 1445 Moore en Christian.

Een betooging van "neutralen" te Berlijn.

1450 Zooals aangekondigd was, heeft Vrijdagavond te Berlijn in de groote zaal van het Architektenhaus in de Wilhelmstrasse een bijeenkomst van buitenlanders plaats gehad om "voor Duitschland te getuigen." Veel werd er gesproken door Noren en Italianen, en de Zwitsersche dichter Jakob Schaffner hield een lange toespraak, waarin hij o. a. zeide dat de bijeenkomst was tot stand gekomen "op aandringen van eenige leden der "Nederlandsche kolonie", die een neutralen inlichtingen-dienst wilden oprichten. Maar dit plan achtte men toch niet te verwezenlijken. En daarom werd enkel tegen de 1455 "leugenberichten van het buitenland" geprotesteerd in een motie tegen de onwaarheid en voor de dankbaarheid, voor de gastvrijheid, voor de Duitsche cultuur, terwijl tot slot al de buitenlanders zongen "Deutschland, Deutschland über Alles" (ook boven het vaderland van deze verschillende buitenlanders?) met een driewerf „Hoch" op den keizer.

1460

De toestand in België.

Te Brussel is de toestand op dit oogenblik vrij kalm. Burgemeester De Max spant al zijn krachten in om de burgers, die met Belgische cocardes op de borst loopen en Belgische vlaggen hebben uitgestoken, aan te sporen tot kalmte en vooral zich te onthouden van onberaden uitingen van de anti-Duitsche vijandigheid, waarvan de gevolgen – getuige Leuven! – misschien onberekenbaar zouden zijn. De burgerwacht blijft voortgaan haar dienst te verrichten. De regeering liet gisteren officieel bekend laten maken, dat in den toestand van het oogenblik niets veranderd was. Het gedeelte van het grondgebied ten noorden van de Demer is geheel van vijanden 1470 gezuiverd. Diest is ontruimd, Kempen kalm, geen Duitscher te zien in deze streek. Gheel, Moll, Turnhout en de omgeving van Merchtem, Londerzeel zijn door de Duitschers ontruimd. Gering effect had het bombardement Heyst op den berg. Vier huizen werden verbrand. De kerk werd getroffen, Mechelen leed ernstige schade, twintig huizen zijn door bommen vernield. De kathedraal leed onbeduidende schade. Te Leuven is heel de middenstad afgebrand. De St. Pieterskerk ligt in puin. Bevestigd wordt dat de hallen met bibliotheek en de universiteit in asch zijn gelegd. Volgens andere berichten zou Vrijdag vierentwintig kilometer boven Leuven een ernstig artillerie gevecht hebben plaats gehad, waarbij de Duitschers zware verliezen hebben geleden. Bijna alle paarden voor de Duitsche stukken werden, heet het, weggeschoten. Waarschijnlijk 1475 hebben de Duitschers hun geschut moeten achterlaten. Honderd vijftig zwaar gewonden uit dezen strijd zijn Zaterdag te Leuven binnengebracht en van daar per trein verder verder vervoerd naar Aken. De Duitschers beweren, dat de aanval der Leuvensche burgers, – als "strafmaatregel" waartegen de stad is afgebrand – was opgezet als een voorbereiding van dit artilleriegevecht.

1485

GEMENGDE BERICHTEN.

De strategische waarde van Helgoland.

Nu er berichten inkomen over gevechten bij Helgoland, is het van bijzondere

1490 actualiteit te herinneren aan de woorden van keizer Wilhelm in 1890 gesproken: "Het
eiland Helgoland is bestemd voor ons te zijn een bolwerk ter zee, een bescherming
voor de Deutsche visschers, een basis voor mijne oorlogsschepen en een fort voor de
1495 Deutsche wateren tegen een vijand, die het in zijn hoofd mocht halen zich in deze
wateren te vertoonen." Dit werd gezegd nadat Engeland "de roode rots in de Noordzee"
het [had?] ingeruild voor Zanzibar. De "Morning Post" publiceerde dezer dagen een
ingezonden artikel, waarin de aandacht gevestigd wordt op het belang, dat Engeland
heeft bij de herkrijging van Helgoland als 'n gedeelte van den oorlogsbuit in het
geval, dat de geallieerden de zege mochten behalen. De schrijver herinnert er verder
aan, dat Helgoland 100 jaar Britsch bezit was, maar dat het in 1890 omgeruild werd,
1500 daar Engeland het niet de moeite waard achtte het in bezit te houden. De Duitschers
hebben echter bewezen, dat het wel de moeite van het bezit waard is. In Juli 1911
meldde het "Berliner Tageblatt", dat de fortificatie van het eiland gedurende
verscheidene jaren in alle kalme regelmatig was voortgezet en dat het niet alleen
voorzien was van de meest moderne en volmaaktste verdedigingswerken, maar ook met de
mooiste en laatste kanonnen.

1505 **De neutraliteit van Nederland.**

De "Münsterischer Anzeiger" schrijft: In een vooraanstaand Berlijnsch blad roert een
verdienstelijk generaal in aansluiting met een artikel, dat de annexatie van België
door Deutschland eischt, de vraag aan, of het ook niet mogelijk zou zijn, Holland
1510 onder aanbieding van groote voordeelen tot toetreding tot het Deutsche Rijk te
bewegen als zelfstandige bondsstraat, om daardoor aan Engeland's heerschappij ter zee
een einde te maken. De redactie zelf wijst dit idee van de hand. Dergelijke gedachten
kan men echter niet met genoeg aandrang tegen gaan. De neutraliteit der Hollandsche
regeering is niet alleen een volkomen correcte, maar ook een vriendelijke en het was
1515 een onvergetelijke politieke domheid, om vroeger of later, het Nederlandsche volk te
willen naderen, met eenigerlei bedoeling, welke geschikt was, om ook maar in het
geringste de souvereiniteit van Holland aan te roeren. De Nederlanders hebben een
verleden en een geschiedenis vol glorie; met recht zijn zij trotsch daarop en in
zeker zin wantrouwend, dat op hunne zelfstandigheid door een of anderen buur
1520 inbreuk zou worden gemaakt. Deswege kunnen wij lang niet voorzichtig genoeg zijn in
onze persuitingen, ook, wanneer die niet van toonaangevende kant komen, en alle
voornamen bladen moesten zoo scherp mogelijk opletten, niet alleen jegens Holland,
maar tegenover alle neutrale staten de grootste voorzichtigheid en opmerkzaamheid in
aanmerking te nemen en alles te vermijden en te weren, wat de onzijdigen op
1525 eenigerlei wijze wantrouwend zou kunnen maken. Onze vijanden willen wij zoodanig ten
gronde slaan, dat zij het opstaan vergeten; onze bondgenooten en vrienden willen wij
bijstaan tot met ons laatste bloed, en voor de neutralen: achting tot in het
kleinste. Deze drie regels moeten ons een wet zijn en blijven. Die regels moeten ons
een wet zijn en blijven.

1530 **Veiligheidsmaatregelen te Parijs.**

Het "Journal" meldt, dat te Parijs alle mogelijke voorzorgsmaatregelen genomen zijn
om de Kunstschaten in de verschillende musea te vrijwaren voor Zeppelinbommen. De
"Venus van Milo" bijv. is opgeborgen in een van stalen platen voorzien vertrek. De
1535 verschillende zalen van het Louvre zijn zoodanig voorzien van zware blinden,
zandzakken op het dak, enz., dat zij tegen elken aanslag beveiligd schijnen.

Een verklaring der Belgische regeering.

Onder het opschrift "Onze betrekkingen tot Nederland" laat het Belgisch ministerie
van buitenlandsche zaken het volgende bekend maken: "Wij achten het onzen plicht,
1540 onze medeburgers te waarschuwen tegen zekere geruchten, die van Deutsche zijde worden
verspreid en die ten doel hebben, de goede betrekkingen tusschen België en Nederland
te verstoren. Wij stellen er prijs op te verklaren, dat onze burenen van het Noorden
niet opgehouden hebben tegenover ons de meest nauwgezette neutraliteit in acht te
1545 nemen. Ten opzichte van onze uitgeweken landgenooten betoonen zij een edelmoedige
gastvrijheid en zij beijveren zich, ons alle mogelijke diensten te verleenen, die met
hun positie als neutrale mogendheid vereenigbaar zijn".

Een herderlijke brief aan de Roethenen.

1550 De metropoliet, graaf Szeptycki, zond aan de geloovigen van alle grensplaatsen der
drie grieksch-katholieke diocesen van Galicië een herderlijken brief, waarin er op
gewezen wordt, dat de Russische tsaar de confessioneele en nationale vrijheid, waarin
zij zich verheugen onder de monarchie, nooit heeft kunnen dulden. Rusland zou nu door
verspreiding van een vlugschrift de Roethenen tot landverraad trachten over te halen.

1555 De Roethenen moeten echter tot hun laatsten droppel bloed trouw blijven aan de Habsburger dynastie en monarchie.

Bernard Shaw en de oorlog.

1560 Bernard Shaw beweert in de Engelsche pers, dat zoowel Grey als Asquith het Lagerhuis opzettelijk hebben misleid door te verklaren, dat Engeland aan geen enkele verplichting, welke niet aan het parlement bekend was, gebonden was, om aan den Europeeschen oorlog deel te nemen. Lord Eversley, die tegen Shaw polemiseert, gaat op deze beschuldiging niet in en verklaart alleen, dat Shaw de geestdriftige stemming onder het volk zoekt te bederven. Intusschen schijnt men in zekere kringen

1565 verontwaardigd te zijn over het feit, dat niet de geheele gedachten-wisseling der regeeringen is openbaar gemaakt.

BINNENLAND.

Amsterdam, 31 Augustus

1570 **DE STEMMING OVER DUITSCHLAND.**

Het hier te lande verschijnende Duitsche weekblad "Deutsche Wochenzeitung" bevatte in zijn jongste nummer een artikel over de stemming in ons land ten opzichte van Duitschland. De redacteur, de heer A. Prell, een geboren Duitscher, maar sedert jaren in ons land gevestigd, meent te hebben opgemerkt, dat men in de laatste dagen de

1575 Duitschers hier te lande weer een weinig vriendelijker begint aan te kijken en schrijft dit toe aan de dagbladen, die wat minder bloederige berichten en beschrijvingen geven, waarvan het publiek dan ook langzamerhand verzadigd begint te raken. Daardoor gaan ook de politieke tinnegieters een weinig minder te keer. Een hunner, zegt de heer Prell, verklaarde mij nog onlangs in roerende openhartigheid:

1580 "Van mijn ideëel standpunt zou ik wenschen, dat gij, Duitschers, zooveel klop krijgt als gij maar verdragen kunt; want wanneer gij het in dezen oorlog zoudt winnen, gij zoudt barsten van hoogmoed. Van materieel standpunt echter koester ik den hartgrondigen wensch, dat gij zult zegevieren en liefst zoo spoedig mogelijk; want anders is mijn heele handel met Duitschland naar de maan." De schrijver in de

1585 "Wochenzeitung" is het eens met oud-minister Staal, die meent, dat de verhalen vol verschrikking in de bladen een volk angstig en benauwd maken vóór den oorlog en als deze dan komt dan is zulk een volk een slechte steun voor het leger. Intusschen vertelt de heer Prell iets wat getuigt voor zijn opmerkingsgave en voor het resultaat van zijn bestudeeren van het Nederlandsche volk. In Duitschland n.l. wordt door

1590 verschillende dagbladen erop aangedrongen, dat ieder Duitscher, die in Nederland bekenden of vrienden heeft, zorg draagt, hun alle dagen brieven te zenden met courantenuitknipsels, waarin al wat de Duitschers doen in de heerlijkste kleuren wordt afgeschilderd. Dit gebeurt en wij ondervinden dagelijks hoeveel moeite men zich geeft om de Nederlandsche bladen in de liefelijkste stemming te brengen ten opzichte

1595 van de oostelijke naburen. Men doet zelfs meer. De heer Prell verzekert nl., dat redacteurs van dagbladen uit de Rijnprovincie met auto's de Nederlandsche grenzen oversteken, tot onder den rook van Amsterdam komen en, op gevaar af van als spion te worden aangehouden, Duitsche oorlogsbulletins verspreiden.

1600 "Zulke overijverige vaderlanders," zegt de heer Prell, "bereiken hier te lande daarmee juist het tegenovergestelde van wat zij meenen te zullen bereiken. Zij maken den doorsnee-Nederlander, die toch reeds niet begrijpen kan, waarom men hem van Duitsche zijde zoo in het oog loopend beminnelijk tegemoetkomt, kopschuw." Men kent, zoo eindigt de schrijver, blijkbaar in Duitschland den Nederlander slechts zeer oppervlakkig, als men gelooft, op zulk een onbenullige manier naar zijn gunst te

1605 moeten hunkeren. 't Lijkt ons een goede les, die de heer Prell zijn vroegere landgenooten toedient. Tot verklaring kan echter dienen, dat politieke tinnegieterij geen speciaal Nederlandsch artikel is en er ook aan gene zijde van den Rijn heel wat vaderlandsliefde met handelsgeest is doortrokken. Zijn Hollandsche zegsman was ten minste nog handig genoeg, om beide elementen uit elkaar te houden.

1610

LANDSTORM.

Naar "Het Vad." verneemt, behoeven de visschers, die tot den landstorm behooren en nog geen oproeping hebben, geen toestemming om naar zee te gaan. Zij kunnen vrij uitvaren.

1615

TECHNISCH PERSONEEL.

In de behoefte aan technische opzichters bij de automobieltreinen is reeds voorzien. Er bestaat voorshands geen vooruitzicht, dat nog meerder technisch personeel zal worden aangenomen.

1620

KON. NATIONAAL STEUNCOMITE.

- Vrijdagavond vergaderden, op uitnodiging van den directeur jhr. v. Lidth de Jeude, in een der dienstlokalen van het postkantoor te 's Gravenhage, een zes en twintigtal ambtenaren bij den post- en telegraafdienst, onder leiding van den heer H. Coopmans.
- 1625 Op die bijeenkomst waren mede tegenwoordig de inspecteur der posterijen en telegrafie en de directeur van het rijkstelegraafkantoor, beiden te 's Gravenhage. Uit de gehouden besprekingen en mededeelingen der aanwezigen, meest bestuurders van vereenigingen, bleek, dat door eenige organisaties, o.a. den Ned. R. K. bond St. Petrus, den ?? Post- en Telegraafbond en de Ver. van Directeuren en Commiezen der
- 1630 posterijen en telegrafie reeds maatregelen waren genomen voor het inzamelen van gelden voor bovengenoemd doel. Het voorloopig comité heeft dus gemeend, aan haar voornemen, de vorming van eene gemengde neutrale commissie, geen verder gevolg te moeten geven, waar de werkzaamheden dier organisaties reeds te ver waren gevorderd. Toch heeft het voorloopig comité zijn hoofddoel bereikt n.l.: de samenwerking van
- 1635 alle ambtenaren en beambten van beide dienstvakken over het geheele land. Dinsdag a. s. reeds zal er eene gecombineerde vergadering plaats hebben van de besturen van alle vakvereenigingen, van welke bijeenkomst goede resultaten voor het steuncomité kunnen worden verwacht.
- 1640 HAARLEM, 29 Aug. Het Steuncomité vraagt aan den Raad een voorschot van f50.000 voor aankoop van levensmiddelen. B. en W. stellen voor dit te verleenen.

- ENSCHEDA, 29 Aug. Verschillende textielfabrikanten hier ter stede hebben besloten om bij algeheele stop-zetting der fabrieken steun te verleenen aan de arbeiders, die
- 1645 onder hen werken.

VISSCHERIJ.

Haringvisserij op de Noordzee.

- Men meldt aan "De Stand." uit Maassluis. Volgens bericht aan de zeevisserij alhier, heeft de Engelsche Admiraliteit medegedeeld, dat onze haringvischers op de Noordzee niet zullen gehinderd worden. Enkele schepen vertrokken reeds. Men meldt ons: Nadat
- 1650 de laatste drie à vier weken van Scheveningen in verband met het oorlogsgevaar ter zee geen enkel schip had zee gekozen zijn Zaterdagmorgen drie loggers van den reeder Jaap den Dulk weder vertrokken. Spoedig zullen, naar we vernemen, weder andere
- 1655 schepen zee kiezen, nu van de thuis komende, vóór den oorlog uitgezeilde schepen, vernomen wordt, dat ze een voorspoedige reis en goede vangst hadden. Het doel is de haringvangst aan de Nederlandsche kust en bij Doggersbank. De beste tijd voor de vischvangst is nog te wachten, zoodat nog veel kan worden goed gemaakt. Voor de bemanning der schepen komen velen zich bij de reeders aanmelden, terwijl enkelen uit
- 1660 vrees voor het gevaar weigeren te varen. Echter zullen vele schepen wegens gebrek aan bemanning ten gevolge van de mobilisatie niet kunnen uitvaren.

Oesters.

- Men schrijft uit Ierseke aan "De Tel.": Bij het begin van den oorlog ging de vrees onder de oesterkweekers zoo ver, dat sommigen een totale stilstand van den handel verwachtten. Gelukkig is die vrees nu reeds overdreven gebleken, want naar Engeland is al eenige verzending (niet veel, maar het is ook nog vroeg) en Duitschland heeft
- 1665 blijken gegeven, ook te willen koopen. Toch is de vrees gewettigd, dat de winter slecht zal zijn. Van België vooral, dat anders bijna de beste afnemer is, kan, al
- 1670 loopt de oorlog vlug af, weinig of geen vraag verwacht worden.

BEURSWET.

- Blijkens het afdelingsonderzoek nopens het wetsontwerp houdende bepalingen betreffende den geld- en fondsenhandel in de tegenwoordige buitengewone
- 1675 omstandigheden, waardeerde men algemeen, dat de Regeering voorstellen heeft ingediend ter voorziening in de moeilijkheden, welke in den geld- en fondsenhandel zijn ontstaan. Tegen onmiddellijke vaststelling van bepalingen, waarbij den Minister van Landbouw de bevoegdheid gegeven wordt, voorschriften te geven omtrent de opening en sluiting der beurzen, werden geene bezwaren geopperd. Vele leden wilden, omtrent de
- 1680 verdere bepalingen, voetstoots geen beslissing nemen en gaven daarom in overweging art. 1 onverwijld vast te stellen, zoomede het te lid van art. 2 en de in het tweede lid van art. 2 voorkomende bepaling, dat de regeering bevoegd is, voorschriften te geven omtrent de opening en sluiting der beurzen. Voorts zou, men meende, in een
- 1685 derde lid van art. 2 zijn op te nemen, dat bepalingen betreffende de noteeringen en de wijze, waarop ter beurze zaken worden gedaan, alsmede betreffende de afwikkeling der prolongaties, voorschotten in rekening-courant of andere leeningen, welke van

Naspeuringen van Paul Theelen: 31 augustus 1914

vóór 29 Juli 1914 loopen en waarvoor fondsen tot onderpand werden gegeven, nader bij de wet zullen worden vastgesteld. De Minister had tegen deze wijze van handelen overwegend bezwaar. Het wetsontwerp was het gevolg van een onderhoud met

1690 verschillende groepen van belanghebbenden, waarbij zoowel de belangen der geldgevers als die der geldnemers uitvoerig zijn besproken. De gedane voorstellen zijn te beschouwen als een compromis tusschen de verschillende belangen en daarom meende de Minister, dat de verlangde scheiding van behandeling niet oorbaar is. Mocht de Kamer het ontwerp in dezen zin amendeeren, dan zou de Regeering zich verplicht achten, de

1695 intrekking van het wetsontwerp te bevorderen. Na deze verklaring is de Commissie van Rapporteurs opnieuw met den Minister in overleg getreden.

In antwoord op desbetreffende opmerkingen van enkele leden, verklaarde de Minister, dat van eenigen aandrang van groote geldgevers te Amsterdam tot heropening van de beurs niets is gebleken. Evenals vele leden achtte de Minister de vrees, dat banken

1700 zouden trachten fondsen tegen lagen prijs aan te koopen, ongegrond. Aandrang tot heropening was z.i. eerst te verwachten, wanneer eenige der voornaamste buitenlandsche beurzen heropend zouden zijn en tevens de wisselkoersen weder normaal geworden zouden zijn. Dan zou de heropening der beurzen ook naar 's Ministers meening gewenscht zijn. Naar aanleiding van de vraag, om bepalingen op te nemen om verhooging

1705 van renten tegen te gaan bij verlenging van de in art. 4 bedoelde prolongaties, zeide de Minister, dat desnoodig art. 2 ook ten aanzien van de renten voorschriften kunnen worden gegeven. Dat de Vereeniging voor den Geldhandel fondsen zou aankopen tot steun van de markt achtte de Minister geenszins wenschelijk. Wel zou het op den weg der vereeniging liggen, steun te verleenen door herbeleening van pandjen bij de Ned.

1710 Bank te bevorderen. Voorts verklaarde de Minister, dat naar zijn indruk de Nederlandsche Bank zich in hare verhouding tot het consortium te uitsluitend heeft laten leiden door de voorzichtigheid, welke die instelling heeft te betrachten en dat dientengevolge de Vereeniging voor den Geldhandel aanvankelijk minder tot steun van handel en industrie heeft kunnen doen, dan verwacht werd. Naar de gewijzigde redactie

1715 van art. 2 kunnen ook voorschriften gegeven worden omtrent de afwikkeling van vóór 29 juli gesloten prolongaties. In verband hiermede werd de aandacht gevestigd op een artikel van den heer R. D. Ferrares in het "Handelsblad" van 25 Augustus j.l., waarin het denkbeeld wordt geopperd, de prolongaties, vóór 1 Augustus loopende, voorzoover deze naar de laatste noteering met 10 procent waren gedekt, zonder aanzuivering van

1720 verder surplus, te doen doorloopen tot een nader te bepalen tijd en liefst naar een rente van ten hoogste 6 pCt. en verder door geldnemer te verplichten maandelijks 5 of 10 pCt. in geld af te lossen tegen teruggave van een evenredig deel van de waarde van zijn onderpand, berekend naar de laatste noteeringen. De Minister verklaarde, dat hij zich over dit denkbeeld niet kon uitlaten, omdat hij omtrent de voorschriften, welke

1725 betreffende de afwikkeling der bedoelde prolongaties zullen zijn te geven, het gevoelen der commissie van deskundigen zou hebben in te winnen. Hij verklaarde zich echter bereid, de aandacht dier commissie op de zaak te vestigen. Dat de Minister volgens art. 2 bevoegd zal zijn, voorschriften te geven in den geest, als door den heer Ferrares bedoeld, achtte de Minister niet twijfelachtig.

1730 Voorts werd gevraagd of in de voorschriften betreffende de afwikkeling bepaald kan worden, dat de aanzegging der prolongatie voor de eerste maal slechts een gedeelte der leening mag betreffen of dat de prolongatie alleen mag worden aangezegd als de pandgever elders geld kan krijgen. De minister antwoordde, dat dergelijke bepalingen zouden vallen binnen den kring der bevoegdheid, bij dit artikel aan de regeering

1735 toegekend. Hij voegt er echter bij, dat laatst vermelde bepaling z. i. een niet aannemelijke inbreuk zou zijn op het recht van den pandhouder. In de laatste dagen vóór de sluiting van de Amsterdamsche beurs, zijn aldaar fondsen verkocht, waarvan de levering door de Vereeniging voor den Effectenhandel is opgeschort. Gevraagd werd of de minister voornemens is, ingevolge art. 2, omtrent deze levering voorschriften te

1740 geven. De Minister kon zich hierover thans niet uitlaten, maar zou hierover te zijner tijd advies van de commissie van deskundigen inwinnen. Voorts verklaarde de Minister bij het mondeling overleg, dat het voor een goede uitvoering der wet zeer nadeelig zou zijn, indien hijzelf verplicht zou zijn alle ingevolge de wet genomen beslissingen te onderteekenen. Zijn bedoeling was een Rijkscommissaris, die

1745 natuurlijk met beurszaken goed bekend zal zijn, aan te stellen, aan wien zou worden opgedragen, van zijnentwege verschillende beslissingen te nemen of voorschriften te geven. Voorts zal bij de regeling van de bevoegdheid van dien Rijkscommissaris grooten invloed worden toegekend aan de in art. 8 bedoelde commissie, zoodat de Minister zelf slechts in uitzonderingsgevallen zal behooren op te treden. Het sprak

1750 naar 's Ministers meening vanzelf, dat de Minister ook voor de van zijnentwege vastgestelde besluiten verantwoordelijk zal zijn. Men gaf den Minister voorts in overweging, uit het eerste lid van art. 2 de woorden te schrappen: "totdat door Ons

Naspeuringen van Paul Theelen: 31 augustus 1914

1755 is verklaard, dat de tegenwoordige buitengewone omstandigheden in den geld- en fondsenhandel zich niet meer voordoen." De Minister bracht deze wijziging aan. Bij art. 3 gaf men in overweging te lezen: "In de prijscouranten der fondsen worden slechts die fondsen opgenomen, welke door of van wege Onzen genoemden Minister worden aangewezen. Van deze aanwijzing wordt telkens in de "Staatscourant" mededeeling gedaan. De Minister wijzigde het artikel in dezen zin.

1760 Sommige leden hebben bedenking tegen de ??acht tot bepaling van koersen aan den ??ster. Voorts werden omtrent de strekking van Art. 4 verschillende inlichtingen gevraagd. Naar aanleiding daarvan verklaarde de Minister bij het mondeling overleg in de eerste plaats, dat het onmogelijk maken van executies ter beurze geen aanbeveling verdient. De geldgevers kunnen toch kwalijk verplicht worden, de prolongaties ook thans te laten voortduren, wanneer het vaststaat, dat de debiteur het geleende geld niet kan teruggeven of wanneer hij in staat van faillissement verklaard is. De wet maakt het dus mogelijk, dat art. 5 reeds toepassing zal kunnen vinden gedurende den tijd, dat de beursnoteeringen nog niet zijn hervat; m. a. w. de mogelijkheid is niet uitgesloten, dat na de totstandkoming der wet en wanneer de algemeene voorschriften, bedoeld in de artikelen 2, 4 en 5, zijn vastgesteld, de beurzen heropend worden niet voor de beursnoteeringen maar enkel voor de executies, met dien verstande, dat voorschriften omtrent de afwikkeling der in art. 4 bedoelde prolongaties zullen worden gegeven met terzijdestelling van de bepalingen, gemaakt door de Vereeniging van den Effectenhandel. De bedoeling is, den door den Minister voor den dag van verkoop vastgestelden koers aanvankelijk betrekkelijk hoog te stellen, teneinde de opeenhooping van executiën en den aankoop terwille van winstverkrijging te voorkomen. Tot uitvoering van het eerste lid van art. 4 zal zoo spoedig mogelijk na de totstandkoming der wet en vóór de hervatting der beursnoteering een algemeene koersbepaling van de hier in aanmerking komende fondsen plaats vinden, welke met terzijdestelling van daarmede niet overeenkomende bepalingen van reglementen en overeenkomsten zal gelden. Vaststelling van koersen van incurante fondsen is in het algemeen onnoodig, aangezien deze volgens de bestaande regelen ter beurze niet in prolongatie mogen worden aangenomen, terwijl bij voorschotten in rekening-courant dergelijke fondsen slechts bij uitzondering in onderpand worden gegeven. Voor die uitzonderingsgevallen kunnen krachtens art. 5 bijzondere regelen worden gesteld.

1775 De vaststelling der koersen zal aanvankelijk geschieden in verband met de laatste noteeringen, doch de koersbepalingen zullen veranderlijk zijn en de bedoeling is de koersen geleidelijk te verlagen, naarmate de verbetering der toestanden den geldnemers gelegenheid zal geven in meerdere mate aan hunne verplichtingen tot storting van surplus te voldoen. In het tweede lid van art. 4, dat natuurlijk eerst na de hervatting der beursnoteeringen toepassing kan vinden, wordt aan den Minister opgedragen voor de aanvulling van het overeengekomen surplus termijnen te stellen. Indien de door den minister vastgestelde koers overeenstemt met de laatste beursnoteeringen, zal aanvulling van het surplus niet gevergd kunnen worden, waar de prolongatieposten reeds volgens die noteering met een surplus van 10 pCt. gedekt zijn. De trapsgewijze daling der door den minister vastgestelde koersen en de bepaling van het tweede lid zullen den geldnemer gelegenheid geven tot geleidelijke aanvulling van het surplus. Bij de bespreking van art. 5 werd o.a. gevraagd, of de Minister de opvatting deelde, dat, indien de fondsen verkocht zijn, voor het restant der leening, dat uit de opbrengst van den verkoop niet kan worden gekweten, van toepassing zijn de bepalingen van het wetsontwerp tot voorkoming van dadelijke uitwinning. De Minister antwoordde bevestigend. Verder werd gevraagd, of de regelen, welke door den Minister voor den verkoop zullen worden vastgesteld, zullen zijn algemeene regelen en of daarbij ook respijttime zal worden gegeven. De Minister antwoordde, dat het de bedoeling is, algemeene regelen te stellen, maar met dien verstande, dat voor bijzondere gevallen aanvullende bepalingen zullen worden gemaakt. De Minister zal verder bevoegd zijn voor den verkoop ook een respijttime toe te staan, maar in hoever dit gewenscht kan wezen, kon de Minister niet verklaren, zoolang hij daaromtrent niet overleg had gepleegd met de in art. 8 bedoelde commissie van deskundigen.

1800 Gevraagd werd of het wel aangaat de pandhouders te verplichten de regelen in acht te nemen door den Minister "vast te stellen". In overweging werd gegeven, dit door "vastgesteld" te vervangen. De Minister bracht deze wijziging aan. Ook wijzigde hij de woorden: "zich verplicht in acht te nemen" in: "inachtneemt" en "een bod te doen" in: "een bod doet". Op de vraag, welke sanctie voor de inachtneming van art. 5 zal bestaan, antwoordde de Minister, dat deze gelegen is in art. 7, volgens welke alle overeenkomsten, strijdig met hetgeen bij of ingevolge deze wet is bepaald, ongeldig zijn. Naar aanleiding van opmerkingen betreffende artikel 6, voegde de Minister daaraan een nieuw derde lid toe, luidende: "De bevoegdheid, bij dit artikel aan den

1810

1815

Naspeuringen van Paul Theelen: 31 augustus 1914

1820 pandhouder gegeven, kan in overeenkomsten, gesloten na het in werking treden dezer wet, worden uitgesloten". Op een vraag of in het eerste lid alleen bedoeld zijn de fondsen voor leeningen, welke vóór 29 Juli 1914 loopen en of de bepaling zal gelden voor alle pandhouders, antwoordde de Minister, dat er geen aanleiding is om tusschen de verschillende categorieën van pandhouders onderscheid te maken. Het tweede lid werd door den Minister als volgt gewijzigd: "Fondsen, welke op den dag van het in werking treden van dit artikel reeds in onderpand waren gegeven en door den 1825 pandhouder op genoemden dag reeds waren herbeleend, zullen geacht worden aldus te zijn herbeleend met goedvinden van den pandgever, onverminderd de verantwoordelijkheid van hem, die herbeleende." Nog deelde de Minister mede, dat hij zich voorstelde voor de keuze van leden der in art. 8 bedoelde commissie invloed toe te kennen aan de verschillende vereenigingen, die zich in en buiten Amsterdam, op 1830 financieel gebied bewegen en bij een goede uitvoeringderwet belang hebben. Hij behield zich voor, te bevorderen, dat ook aan anderen dan vertegenwoordigers van zoodanige vereenigingen zitting in de commissie worde gegeven. Met zorg zou tegen eenzijdige samenstelling worden gewaakt. Nog wijzigde de Minister het eerste lid van art. 10, 1835 zoodat het thans luidt: "De artikelen 4 en 5 dezer wet treden in werking, op den door Ons te bepalen dag; de overige artikelen dezer wet treden in werking, op den dag harer afkondiging". De Commissie van Rapporteurs acht de openbare behandeling van het wetsontwerp thans voldoende voorbereid.